

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

STEV.—NO. 922.

CHICAGO, ILL., 14. MAJA (MAY 14), 1925.

LETO—VOL. XX.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

KONCENTRIRANJE INDUSTRIJE IN TRGOVINE.

Število delavcev narašča. Število delodajalcev pada.

Število samostojnih trgovcev in industrialcev v Zedinjenih državah pada. Število delavcev narašča. Bogastva se stekajo v roke vedno manjšega kroga ljudi.

Svojstvo kapitalizma je koncentracija obratov in trgovine. Mesto malih obrtnih delavnic so prevzele ogromne tovarne. Prvotno male tovarne, potem vedno večje; prvotno v posesti mnogih, pozneje v rokah nekaterih. Mali industrialci so se združili v kartele in truste. Večji trustjani so požrli manjše. Nastale so finančne dinastije, ki so danes mogočnejše kakor kronane dinastije. Industrialni in finančni mogotci vladajo svet, ker je v njihovi posesti. Milijoni delajo zanje, in število teh milijonov se množi. Število delodajalcev se manjša.

Ameriški National Bureau of Economic Research je podal za l. 1924 statistiko prebivalstva v Zedinjenih državah, in statistiko poklicev, v katerih je zaposljeno. Imenovanega leta je v tej deželi lastovalo svoje trgovine in svoje obrate 9,657,000 oseb, ali skoro 400,000 manj kot l. 1920, dasi je število prebivalcev v isti dobi naraslo za okoli 9,000,000. L. 1920 je bilo 29,959,000 delavcev, l. 1924 pa jih je imenovani biro naštel 33,566,000. Število delodajalcev se torej manjša, ker večji izrivajo manjše in jih mečejo med delavce, število delavcev pa se množi. Tak je zakon ekonomskega razvoja pod kapitalizmom, in socialisti se prav nič ne pritožujemo raditega. Čimhitrejšje se bo razvijal kapitalizem, toliko prej bo dozorel za novo ekonomsko uredbo, socializem.

Narodni biro za ekonomsko raziskovanje je naštel 9,657,000 oseb, ki posedujejo svoje trgovine, tovarne, delavnice in rudnike, kot že rečeno prej. Ali iz te številke še ne dobimo točne slike. Med temi devetimi milijoni "samostojnih" trgovcev, obrtnikov in tvorničarjev je mnogo proletarcev, ki so gospodarji svojih obrtnij in trgovin le po imenu. V resnici so samo agentje večjih tovarin in večjih trgovin, katere jih zalagajo z blagom. Samostojni krojači, čevljarji in drugi obrtniki so večinoma proletarci. Delajo od jutra do poznega večera, ka-

kor nekdam. Vsi samostojni krojači skupaj ne izdelajo toliko oblek kakor ena sama velika krojaška tovarna v New Yorku ali v Chicagi.

Delavnice samostojnih krojaških mojstrov so danes bolj čistilnice in popravljalnice oblek, kakor pa krojaške delavnice. Nemogoče jim je konkurirati velikim tovarnam, kjer se izdeluje obleke sistematično — vsak delavec jo izgotovi le gotov kos, vsakdo ima odkazano delo. In delo je tako urejeno, da delavci drug drugega priganjajo. Enako je v čevljarški industriji, v klavniški, avtomobilski in v vsaki drugi.

Bili so časi, ko je vsak mesar klal živino sam za svojo mesnico. Današnji "samostojni" mesarji v ameriških mestih so samo še agentje mesarskega trusta. Malih železnih in jeklarskih tovarin je vedno manj; konkurirati trustu in drugim mogočnim kombinacijam ne morejo; pride neugodna sapica, pa jih odnese.

Žitni mlini, živilski trg, vse je trustjanizirano. Stotisoče "samostojnih" trgovcev in obrtnikov skupaj ne poseduje toliko premoženja kakor en sam kartel, ki jih zalaga z blagom. Rockefellerjev Standard Oil trust je orjak v primeri z drugimi močnimi oljnimi korporacijami. Ostale niso v primeri s temi niti sence. Pjavijo se, iščejo denar okoli delavcev in malih trgovcev, katerim dajo v zameno lepo tiskane delnice, in pri tem ostane. Kaj so samostojne jeklarske tovarne v primeri z onimi, ki jih poseduje jeklarski trust! Ne poseduje samo tovarne, ampak tudi rudnike, mnogo železnic, premogovnikov, bank, trgovin, mesta itd.; in pa tisoče in tisoče ljudi!

Proces združevanja bogastev se nadaljuje. Celo male trgovine prehajajo v direktno last trustov. Grocerije, mesnice, tobakarne, lekarne itd. so že v veliki meri trustjanizirane. Stavbinska industrija dobiva značaj trustjanizma. Avtomobilska še bolj. In rezultat tega je, da se število samostojnih delodajalcev in trgovcev manjša, in vedno več ljudi gre med proletariat. To ni nesreča, kajti za "starimi" časi nam ni žal.

Koncentriranje produkcije in centraliziranje uprave produkcije je korak naprej v gospodarskem razvoju. Iz tega koncentriranja, ki je danes v privatnih rokah, se delavci uče, da je privatno lastništvo produkcije in distribucije nepotrebno, da je privatno lastništvo bogastev v škodo tistemu ljudstvu, ki producira in konsumira. Ko bo ljudstvo to resnico dovolj spoznalo, bo prišlo do prepričanja, da so ta bogastva sad njegovega dela, toraj njegova posest, in upravljalo in obratovalo jih bo v prid splošnosti, ne pa, kakor sedaj, za interese posameznikov. Iz kapitalizma v socializem je logičen ekonomski korak.

Ne bo storjen v enem dnevu, ne v enem letu, ne s krvavimi revolucijami, ki se bodo še dogajale kakor so se v prošlosti, ampak storjen bo razvojno, z dozorevanjem ljudstev za kooperativno družbo narodov — za socializem. Ljudstva pa ne dozorevajo za take ekonomske preobrate na barikadah, ampak v glavah.

Svoboda tiska in svoboda laži v Ameriki.

INTERNATIONAL INFORMATION

R. Abramovič, član zunanje delegacije ruskih socialistov, je nedavno končal s svojo predavateljsko turo po Zedinjenih državah, kjer je govoril na 58. javnih shodih. Komunistična W. P. je dobila ukaz od kominterne prepričati Abramovičeve shode, in radi tega ukaza so povzročili mnogo kralavlov, navalili skoro na vse shode s svojimi razgrajachi, a posrečilo se jim je razbiti samo enega. Ameriški komunisti so se s svojimi terorističnimi nastopi še bolj diskreditirali v očeh naprednega delavstva, in njihovo postopanje jih stane mnogo prijateljev, ki so jih doslej podpirali materialno in moralno.

Abramovič piše o svojih vtiskih v Ameriki med drugim sledeče:

“Ameriško časopisje, ki je v splošnem žolto, ima najbolj zopern izrodek v komunističnem časopisju. Iz tega je izšla izredno čudna kombinacija, ki najbrž nima primere. Protekcija pred obrekovanjem v ameriškem časopisju je neznana. Časopisov ne moreš prisiliti, da bi preklicali laži, in raditega si popolnoma brezmočen, kajti nikjer nimaš poti, po kateri bi svoje sovražnike primoral, da bi bili v svojem boju napram tebi vsaj pošteni ako ne drugega. Stvari so v obrekovanju napram moji osebi prišle tako daleč, da sem bil že vesel, ako me je komunistično časopisje imenovalo samo “izdajalec”, “kapitalistični sluga” ali “kontrarevolucionar,” in ne kaj hujšega.

Treba namreč vedeti, da jih prav nič ne ženiira zapisati psovke kot “plačan agent ruskih monarhistov”, “lakaj ameriškega kapitalizma”,

“agent provokator od ohrane,” “bivši član Koločakove in Denikinove vlade” itd. itd.

Na drugi strani pa me je kapitalistično časopisje označevalo z “bivši komisar sovjetske vlade”, “bivši minister v Kerenskijevem kabinetu”, in enkrat so me celo imenovali “mladi dijak”. Našteval bi lahko še precej časa. A mojih popravkov niso hoteli priobčiti, in tako sta me ti dve strani predstavili ameriški publikli vsaka po svoje, obe napačno.

Da sem jaz umoril Rozo Luxemburg, umoril jo s svojimi rokami, da sem ukradel denar sovjetski vladi, in da sem prišel v Ameriko skupaj z velikim knezom Cirilom, ki hoče biti ruski car — to so za “komuniste” v Ameriki neovrgljiva “dejstva”, in nobenemu “njih” ne prihaja na misel, da bi dvomil v njihovo resničnost. Neke Irka mi je na shodu v Chicagi vrgla v obraz, da sem prišel v Ameriko utrjevati angleški teroristični režim na Irskem. S to obdolžitvijo je povzročila nekoliko kralava in bila je zadovoljna, ker je povedala sovražniku osvoboditve Irske to kar mu gre. Razumela ni na tistem shodu nobene moje besede, ker sem govoril v židovskem jeziku. Za nameček so govorili, da delujem v Zedinjenih državah tudi za znižanje plač delavcem.

V takih okolščinah je čudež, da sem dobil samo eno grozilno pismo. V tem so mi rekli, da ne žele omejevati moje svobode govora, da pa bom ustreljen ako bom rekel samo besedo proti boljševikom.

Vse to prikazuje, kako “komunisti” drugod zlorablajo svobodo govora in tiska, katero zahtevajo zase povsod, le drugim jo ne priznajo, v svoji deželi jo pa sploh ne poznajo.

Proti mednarodnemu fašizmu.

Narodni svet angleške Neodvisne (socialistične) delavske stranke (Independent Labour Party) je naslovil na žrtve mednarodne fašistične reakcije sledečo resolucijo:

“Narodni svet I. L. P. izraža svoje prisrčne simpatije in solidarnost z vsemi sekcijami delavskega gibanja, katere trpe v Bolgariji, Italiji na Ogrskem in Poljskem pod persekucijami fašističnih vlad. Za obsojanje barbarskih metod, katerih se poslužuje Cankova vlada v Bolgariji, nimamo dovolj ostrih besed. Naša vroča želja je, da bi v teh deželah enotnost delavskih strank v skupnem nastopanju kmalu priborila demokratične svobodščine in svobodo za industrialno akcijo.” (I. I.)

Socialist mora biti socialist v srcu in duši, po prepričanju in značaju, in če ni to, ima na sebi le pečat socialistične organizacije, ne da bi bil resnično socialist.

Puritanska Amerika — dežela zakonov.

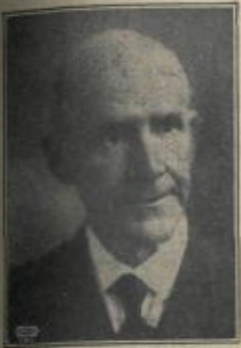
Samomorilski kapitalizem.

Eugene V. Debs.

V zedinjenih državah imamo več postav in tolmačenj postav kot v katerikoli drugi deželi na svetu.

Preprijanje te republike z zakoni je postala prava manija vladajočega razreda.

Povprečen kongres in državna legislatura sestoji v glavnem iz članov odvetniškega poklica in odvetniki, mnogi izmed njih dvomljivi karakterji, dominirajo ameriške zbornice.

E. V. DEBS.

Njihov poklic in njihov glavni namen je sprejemati zakone, ki jih nihče ne razume; zakone, ki vklepajo ljudi, jim jemljejo svobodo in otežkočajo njihovo vsakdanje življenje; odvetniki prosperirajo v takih razmerah in njihovo število naglo narašča.

Omreženje Amerike z zakoni ima zgodovinski

vzrok. Od vsega začetka, v njeni prvi kolonialni zgodovini, je bil storjen precedent, prepovedati vsako stvar z zakonom, regulirati vse z zakonom, kaznovati vsakega z zakonom, zasigurati svobodo ljudi s klonjenjem zakonu, zvezati jih za roke in noge z zakonom, določiti jim z zakonom kaj je in kaj ni dovoljeno, in tako je zakon začrtal svobodnim ljudem pota in naloge v tej veliki in slavni ameriški republiki.

V zgodovini čitamo, da so uradniki v puritanskih kolonijah regulirali nošo žensk in cene ženskih oblačil. Daleč v osemnajsto stoletje so puritanski očetje določevali, kako morajo biti ženske oblečene. V Virginiji in Novi Angliji so uveljavljali take odredbe kmalu potem ko so kolonije dobile značaj stalnih selišč. V nekem starem sodnem zapisniku čitamo med drugim sledeče poročilo: "Dne 27. septembra 1633 je bila pozvana na zagovor žena Nicholasa Maye-a iz Newburyja, Connecticut, ker je nosila svilen površnik in vratno ogrinjačo iz svile; bila je oproščena, ker se je izkazalo, da je imovina njenega moža vredna več kot dve sto funtov." (Angleški denar.)

Iz zapisnikov je nadalje razvidno, da je l. 1651 sodišče v Massachusettsu izreklo grajo nad ljudmi nižjih slojev, ker so hoteli v noši posnemati gospodo. V tisti graji sodišče ni štedilo z besedami zgražanja nad to predrznostjo navadnih ljudi.

In to je ista gospoda, ki je položila temelj tej veliki republiki, ki je vdahnila duh svobode v njene institucije!

Ti ljudje so bili izgnani iz Anglije ker so verovali v svobodo, ker so hoteli častiti Boga, kot so rekli sami, po svojem prepričanju. Ali kakor hitro so se izkricali na tej strani Atlantika in zasadili svoj puritanski prapor v novi svet v imenu svobode, so pričeli preganjati druge radi iste stvari vsled katere so bili sami preganjani; drugim so odrekli svobodo, a zahtevali so jo zase; pričeli so varati in preganjati Indijance v imenu svoje vere; s svojimi plavimi zakoni za preprečevanje greha so napravili iz vsakega državljana hinavca in lažnjivca, deželo pa spremenili v veliko jetnišnico.

Poveličevanje puritancev v ameriški zgodovini bazira na falsificiranju njihovih karakterjev in njihovih dejanj. Bili so krivični napram revežem; njihov puritanizem je bil puritanizem premožnih slojev tedanjih dni. Revna ženska, ki se je hotela čedno obleči, je bila aretirana in gnana na sodišče kjer je morala opisati svoje življenje, toda moralni gospodje so se takoj poklonili do tal, če je stala pred njimi dama iz premožnih krogov.

Od tistega časa do danes ima duh puritanizma odločujoč vpliv na naše javno življenje. Kakor tedaj, nastopa tudi danes z despotičnimi regulacijami, kakor da so ljudje stvori, ki ne potrebujejo drugega kakor jerobe. Zed. države se ponašajo s svobodo, katere pa imajo v resnici manj kot katerakoli druga moderno civilizirana dežela na svetu.

Dokazov za to trditev je mnogo in dobite jih vsaki dan. Amerika je dežela svobode, pravijo puritanci. Ko je želel Mihael Karolyi, ogrski borec za svobodo, priti v to deželo obiskati svojo bolno ženo, katera je prišla sem nekaj tednov prej, mu je puritanski državni oddelek dovolil vstop samo pod enim pogojem: Molči o vsem, kar bi utegnilo razžaliti Hortyjev režim na Ogrskem. Karolyiu so bila zamašena usta, kar je nezaslišno dejstvo. Nobena druga vlada na svetu ne bi hotela biti tako strahopetna in infamna. Vsakega poštenega Amerikanca mora biti sram vsled tega umazanega čina ameriške vlade.

Kolosalna farsa prohibicije in notoričen fakt, da so njeni vodilni agentje in zagovorniki tudi vodilni butlegerji, je druga stvar, nad katero bi se še angelni zjokali.

V vsej tej komplicirani zamreženosti vidimo kako kapitalizem dozoreva in gnije in drči

v neizogiben prepad. V svojem umazanem prizadevanju utrditi svoje življenje z zatiranjem svobode in uničevanjem treznega razuma se davi samega sebe.

Iz puritanskega despotizma vstajajo nove sile, ki ga bodo pomedle s površja zemlje in napravile prostor pravi svobodi in sreči človeka. Dosežena bo z zmago socializma po vsem širnem svetu.

Šest mesecev v Jugoslaviji.

Jože Mentory.

(Nadaljevanje.)

Rekel sem, da Pašič in Pribičević, sedaj na vladi, proti katerima se je zadnje mesece največ protestiralo, nista Jugoslavija. Jugoslavija je ljudstvo Jugoslavije — in kakšno je to ljudstvo? Konservativno, nazadnjaško in nevedno v veliki večini. Ali bi bila Jugoslavija gospodarsko na boljšem, ako bi jo vladali Radič, Spaho in Korošec? Ali bi bila pod tako kombinacijo naprednejša? Kaj še! Pašič in Pribičević nista moj ideal. Ali ker vem, da sta liberalnejša kakor omenjena trojica, da sta nasprotnika klerikalizma in nazadnjaške politike klerikalcev, Radičevih demagogov in Spabe, sta mi še vedno ljubša kakor pa koalicija opozicionalnih strank, katera bi dala pred vsem šolstvo v roke religiji. Pribičević se ne straši boja proti klerikalizmu. Zato toliko krika proti njemu od strani klerikalcev. Klerikalizem hoče kontrolo nad šolo, ki je trdnjava tistega, ki jo kontrolira. Šola je tista, ki pošilja v svet svobodne ljudi, ali pa karikature, prežete s srednjeveškimi vražami.

Ako ne morem zmagati v taki meri da bi dal deželi vlado kakršno hočemo socialisti, tedaj nimam nobenega vzroka pomagati k vladi elementu, ki je izmed slabih najslabši. Če bi mi bilo izbirati in bi videl, da imam pred seboj dvojno zlo, bi izbral tistega ki je manjše zlo in pustil večjega na strani. Ako bi imela Pašičeva-Pribičevićeva vlada v skupščini absolutno večino, bi bilo za deželo boljše kakor pa da bi imele v zbornici večino stranke, ki so enotne v demagogiranju, toda nimajo nikakih skupnih konstruktivnih programov in sploh ne propagirajo konstruktivnega dela. Ako bi bil takozvani narodni blok v skupščini trdnjši, to je, ako bi razpolagal z resnično, zanesljivo in delavno večino tedaj vem, da bi imela dežela bolj zdrav razvoj, in jaz bi se zopet povrnil tja in delal na ekonomskem polju.

Kar Jugoslavija rabi je ljudstvo, ki bo ljubilo svojo deželo in delalo, da bo v resnici NJEGOVA. Tisti, ki imajo namen izseliti se v Slovenijo in druge kraje Jugoslavije, naj to store brez skrbi. S svojim znanjem, ki so ga pridobili tukaj, ji bodo mnogo koristili, kajti tudi Jugoslavija rabi sposobnih sil za gospodarsko delo v interesu ljudstva. Čemu je treba bede tam kjer je vsega dovolj? Jugoslavija ima vse pogoje postati ena najbogatejših dežel v Evropi, z ljudstvom, ki bo živelo v blagostanju. Ali blagostanje ne pride s prerekanji med politikami, ki vodijo današnje stranke, ampak z resnim delom. Brezsodelovanja vseh treh narodov in

vseh sposobnih moči v deželi bodo bogastva Jugoslavije samo bogastva, od katerih ne bo imel nihče mnogo koristi. Sedanje koatično stanje v jugoslovanski politiki in gospodarstvu ji je v kvar, toda v nevarnost razpada, katerega ji njeni sovražniki tako silno žele, jo ni pripravilo. Kar se tiče koatičnega stanja, ga imajo tudi druge dežele, mnoge več kakor Jugoslavija.

Prepire v Jugoslaviji negujejo in podpirajo tudi zunanje sile, npr. Italija, Ital. imperializem ne želi prospevačje Jugoslavije, ampak sosedo, v kateri je enotnost neznana, v kateri ne bi bilo nobene uredjenosti. Hortyjeva Ogrska goji enake želje. Stara politika kapitalističnih držav je izigravati eno deželo proti drugi, eno stranko proti drugi. Propagande za "osvoboditev" Hrvatov, Macedoncev in Črnogorcev so v veliki meri delo tujih kapitalističnih in imperialističnih interesov, pred vsem Italije. Ogrska bi rada Hrvatsko, Italija želi vso Dalmacijo, Kranjsko in kolikor bi pač mogla dobiti sedanje Jugoslavije. In ona računa, da pride čas, ko jo bo odrezala zopet en velik kos. Čitali smo, da v Bolgariji odprto trdijo, da Jugoslavija podpira komunistično propagando v Bolgariji z namenom oslabiti Bolgarijo. Jugoslovanska vlada je to zanikala in zahtevala od bolgarske vlade zadoščenje za žalitev. Bilo tako ali tako, fakt je, da se vlade poslužujejo vseh sredstev za oslabljenje dežel, ako je to v njihovem interesu. In tako je tudi mnogo takozvane komunistične propagande v Jugoslaviji posledica take politike, ki jo igrajo interesi, kateri drugače sovražijo komunistični pokret v Rusiji. Italija vzdržuje drage propagandistične biroje v inozemstvu, ki se zelo zanimajo za Jugoslavijo in borbe v njenih mejah za "osvoboditev Hrvatov, Slovencev, Črnogorcev in Macedoncev." Ti biroji zalagajo liste s članki, s katerimi slikajo Jugoslavijo kot eno najbolj barbarstvih, tiranskih dežel, v kateri je civilizacija neznana stvar. In to trdi Mussolinijeva Italija! Še nekaj o svobodi v Jugoslaviji. Vse vlade, vsi režimi imajo enak nagon kakor vsaka druga živa stvar, da se ohranijo. Zato proti opozicijam niso vselej popustljive, posebno ako opozicija odprto naznanja, da je pripravljena poslužiti se vseh sredstev za doseg svojega namena. Svoboda tiska v Jugoslaviji ni vzorna. Ali vendar dobite tam liste, ki pišejo bolj radikalno, bolj revolucionarno, kakor tukaj. Ako jih vlada danes zatire, bodo jutri pričeli izhajati pod novimi imeni. Ako se zgražamo nad vlado radi njenega postopanja proti opozicionalnim strankam, in če pravimo, da bi kaj takega ne bilo mogoče nikjer drugje, bi se morali spomniti na Palmerja, Burnsa, na drastične zakone ki smo jih imeli v Ameriki in jih imamo še, pa bi videli, da ima Jugoslavija približno enako mero politične svobode kakor jo imamo tukaj. Kaj bi storili v Ameriki z Radičem? Sicer pa je Radič in njegova stranka popustljiva in tudi Pašič se ne more preveč pritoževati čeznjo. Ali ste pred policaji v ameriških mestih varnejši kakor pred policaji in orožniki v Jugoslaviji? Dvomim. Videl sem tu policaje, ki nastopajo brutalnejše proti ljudem ki niso zakrivili nič hudega, kakor pa tam proti ljudem, kateri so res delali sitnosti. Mnogo ste že čuli o zloglasnih batnah. V Sloveniji ne vedo ničesar o njih. Brutalnosti in pretepi pa se bodo dogajali, dokler se bodo dobili ljudje, katerim je tepež v zabavo, in kateri ne govore drugega kakor o pretepanju.

(Konec prihodnjič.)

ADAMI PRED ADAMOM

Pogled v prazgodovinske dobe človeka.

Predaval Ivan Molek v klubu št. 1 J. S. Z. v Chicagu, Ill., dne 27. februarja 1925.

(Nadaljevanje.)

V.

Neanderthalski rod v Evropi v četrti ledeni dobi.

Zopet so pretekla tisočletja in prišla je nova ledena doba. Zdaj smo v četrti ledeni dobi, ki se je začela pred okrog 50,000 in zaključila pred 25,000 leti. To je bila zadnja doba ledenega epoha.

Ta doba je važna v prazgodovini človeka radi tega, ker je prva doba dolge zime, v kateri je živel človek v centralni in zapadni Evropi — doba velikega neanderthalskega naroda. Prvič se nam pojavi človeški rod, čigar ostanki pričajo, da je bil naseljen od krajev današnje Moravije, Hrvaške do zapadnih bregov Španije, Francije in Anglije. Prvi sled tega rodu je bil odkrit leta 1856. v dolini Neanderthal pri Dueseldorffu v Porenju na Nemškem. Našli so kos lobanje in precej drugih kosti, ki danes počivajo v muzeju v Bonnu. V isti plasti kamena so bile tudi kosti jamskega medveda, dlakavega mamuta in severnega jelena. To so znaki ledenih časov. Neanderthalski pračlovek je bil prvi jamski človek, ki je prišel pred oči modernega zgodovinarja. Ker je živel na robu lednikov, je moral iskati zavetja pod zemljo, v naravnih votlinah. Neanderthalski divjak je tudi prvi človek, o katerem imajo znanstveniki dokaze, da je rabil ogenj. V plasteh njegovih bivališč so bili najdeni kosi oglja in ožgane kosti. To so prvi sledovi ognja na svetu, ki ga je zakurila človeška roka. Vporaba ognja v časih Neanderthalcev je razumljiva: mráz je prisilil človeka, da se je grel na umeten način in najbrž se je v tej dobi tudi naučil peči meso. O kakih posodah pa še ni sledu. Kamenito orodje iz te dobe je pa že veliko boljše kot je bilo za časa pilt-downskega človeka. Pilt-downčani so bili komaj začetniki v kamenarstvu, ampak neanderthalski kameniti izdelki pa že zaznamujejo mojstre v kamenarski industriji.

Lobanje in okostja neanderthalskega rodu so bila do danes odkrita na enoindvajsetih različnih krajih zapadne in srednje Evrope. Neanderthalci so živeli tudi v krajih sedanje Jugoslavije. Leta 1899. je profesor Gorjanovič iz Zagreba odkril veliko množico okostij — vseh skupaj 300 kosov — v Krapinski jami blizu Krapine na severnem Hrvaškem. Lobanje imajo vse tipične znake neanderthalskega človeka, kar je dokaz, da je krapinski človek pripadal temu rodu. V Krapinski jami so našli tudi kosti

medveda brlogarja, divjega konja, gigantičnega jelena in dlakavega mamuta, ki dokazujejo mrzlo podnebje takratnih časov. Nekatere živalske kosti so bile razklane po dolgem v dokaz, da je krapinski divjak pojedel iz njih mozeg.

Neanderthalsko pleme je živelo v Evropi dolga tisočletja. V tem času se je razvilo v mnoge varijacije. To pokazujejo lobanje, ki nedvomno predstavljajo različne perijode dolge neanderthalske dobe. Na primer lobanja iz Gibraltarja kaže zelo primitivnega Neanderthalca, ki je bil bolj podoben opici kakor človeku, dočim spyska lobanja št. 2 (izkopana v Spyju, Belgija) predstavlja že bolj človeku podobno pleme. Krapinske lobanje so bolj široke, le spodnja čeljust je tipično neanderthalska.

Neanderthalski pračlovek je vsekakor živel izključno ob mesu živali, katere je pobil ali ujel v past in razkosal s svojim kamenitim orodjem. Vse jame, v katerih so počivali okostenjaki tega divjaka, so bile polne kosti severnega jelena, mamuta, divjega vola itd. Vse te živali so bile pokrite z zelo dolgo in gosto dlako; radi hudega mraza in kože so Neanderthalcu dobro služile za obleko in odejo v jamah. Obenem je bil Neanderthalec kanibal ali ljudožrc; lotil se je lastnega brata, če je bila sila, ga pobil in požrl. Brez malega, ali skoraj brez izjeme vsi pračloveški in tudi pravi človeški rodovi v kamneni dobi so bili kanibalski.

VI.

Prihod pravega človeka v Evropo pred 30,000 leti. Kromagnonski rod. Prvi umetniki. Konec paleolitične dobe.

Proti koncu četrte ledene dobe, ali tik pred zaključkom iste, je predhistorična Evropa doživela celo vrsto velikih izprememb. Prvi važen dogodek je bil, da je veliki neanderthalski rod izginil. Veličastna knjiga geologije in arheologije, iz katere čitajo znanstveniki prazgodovino človeka, kaže na enem listu — plasti kamena — še vsepolno ostankov tega naroda, na naslednjem listu pa ni več najmanjšega sledu za njim. Neanderthalci si izginili s površja srednjezapadne Evrope, kakor da so se udrli v zemljo.

Kaj je vzrok? Zgoditi se je morala velika katastrofa. Morda je bil preobrat podnebja ali kakšna bolezen. Nekaj je bilo, ki je pomorilo Neanderthalce dočista. Vsekakor ni bilo prvo ne drugo — ne podnebje in ne epidemija — pač pa je bilo novo človeško pleme, ki je prišlo iz centralne Azije, iz tistega človeškega brstišča, iz katerega je odslej izhajal rod za rodom. To pleme je bilo povsem novo za Evropo, v kateri smo doslej videli praljudi raznih opiških likov.

Dalje prihodnjč.

ANGELO CERKVENIK:

SKOZI MEGLO

(Nadaljevanje.)

Ko bi bilo naravno in dobro, kar delaš, bi prav gotovo ne premišljeval, če delaš dobro in pametno. Saj je tudi brezsmiselno razglablјati o tem! Če boš kdaj čutil duševno in srčno potrebo, boš vzela!"

"Mati moja, je rekel Ivan, ko je prečital pismo, mati, prenehala si biti velika. Umrła si! Samo mati mojega—danes mojega—dnevnika še živi! Mati, danes se voziš v avtomobilu, kopaš se v mleku in vinu, s prstom kažeš na prostitutko Olgo! A jaz te vzamem, Olga — vzamem te in kljuboval bom vsemu svetu . . ."

In jo je res vzela.

Tisti dan, ko sta se poročila ni bilo lepo. Deževalo je in mrzel veter je pihal, dasi je bilo že v zadnjih dnevih aprila. Poročila sta se na magistratu v Trstu. Uradniki so se porogljivo in skoraj izzivalno posmehovali.

Ivan je vse opazil in nekaj neprijetnega, nekaj kakor dotik umazane krastače, se je polagoma ušljalo v njegovo misel in čustvo. Prvič se je sramoval — Olge, kajti bila je *njegova* žena, toda premagal je odvratno misel, mrzko čustvo ter je ponosno stopal z njo med vrstami rogajočih se uradnikov, ki so bili vsi priče njune poroke.

Vsi dnevnikarji so z debelimi črkami natisnili vest o njuni poroki. Nesramno so pisali in zavito. V železniški restavraciji v Sv. Petru na Krasu sta sedela Ivan in Olga. Ivan je čital časopise in vsega je za nekoliko trenutkov osvojilo do tedaj nepoznano mu čustvo razdraženosti, toda niti z očesom ni trenil — smehljal se je.

"Glej, Olga, je rekel, kakšne slavospeve nam pojejo!"

Prisrčno se je zasmejala in niti oddaleč ni slutila, kako silno je bil Ivan razdražen. Čudil se je: hotel bi bil, da bi bila tudi ona občutila in uvidela, kako strašno nesramno in krivično je, da tako pišejo! Ona pa se tako prisrčno smeje! Ali ni mogoče celo vesela . . . Ne, ne . . . Z vsem naporom svoje volje se je otreseš krvaveče misli. Pa se je misel zopet vrnila. Tedaj je poklical na pomoč pogoje, nove razloge: Saj se je vendar poročila le pod pogojem . . . ah, kaj pogoji . . . Če bi poskušal in bi ji rekel, da je ne ljubi prav nič, da se je zmotil . . .

Vlak je drdral proti severu. Sedela sta in se pomenkovala o navadnih vsakdanjih stvareh. V drugem kotu kupeja je sedel prileten gospod ter se pomenljivo smehljal . . . Zelo pomenljivo . . . ali se ni celo rogal . . . ali ni ogledoval Olgine noge uprav nesramno?

Ah, v Ladavčevi notranjosti je vse kipelo in vrelo. Jokal bi bil, tulil bi bil . . . toda niti

treniti ne sme z očesom . . . Ali ni Olga nekam čudno pogledala tujcu v oči? Ali ga mogoče pozna . . . ali ni bil mogoče že pri Olgi . . . ah!

Tujec pa se je venomer in predrzno smehljal . . .

In on se je moral tudi smehlјati! Šel je na hodnik, poskušal je gledati na pokrajino. Tedaj pa se je jel tujec premikati, ali ni namera-val nagovoriti Olgo? Hitro se je tedaj Ivan povrnil na svoje mesto v kupej.

"Ali bo to vedno tako, se je spraševal, venomer? Ali ne bo to trpljenje nikdar prenehalo?"

Take in podobne misli so mu rojile po glavi. Še-le, ko sta pri Granici prekoračila avstrijsko mejo in prišla na rusko ozemlje, mu je postalo nekoliko laže.

"Tukaj je ne pozna nihče," si je mislil.

Majhen se je zazdel samemu sebi, prav majhen. Ali je boljši, kakor tisoči in milijoni drugih? Ali ni lagal, ko je obiskoval javne hiše, ali ni bila le brezumna domišljija in predrzna samohvala tisti njegov govor pred poroto? Ali niso vsi tisti ljudje pametnejši, kakor on? Že od vsega početka so razumeli, da je taka ženska v družbi nakaza, že od vsega početka so doumeli, da ni pravzaprav greh vlačugarstvo samo na sebi, temveč okoliščina, da je javna vlačuga javno žigosana.

Razumeli so, da ženska, omožena žena, pa čeprav živi, kakor živi vlačuga, pa čeprav neštokrat pade vselej vedno vstane in ni nikdar enaka poklicni, javni vlačugi. Razumeli so in doumeli, da ni nobenega drugega greha, razen javnosti greha . . .

Premišljeval je o tej javnosti in nikakor ni mogel razumeti, da je javnost svetloba in solnce, ki ju on sovraži. Če bi bil to doumel, a ne samo s svojim umom, temveč z vsem svojim bitjem, tedaj bi bil spoznal, kako se je zgodilo, da je čez noč postal človek, ki ni bil človeku od včeraj v ničemur podoben.

Olga pa je postala čez noč, v eni sami noči, mlajša, veselejša, lepša. Nič več je ni strašilo. Imela je poleg sebe Ivana — v sreči ni mogla najti svojega mesta. Tipala je okrog, a občutila je povsod le slast . . . Prevelika je bila slast, da bi jo mogel strup misli okužiti . . . Ni ga ljubila s strastjo, temveč z globokim občudovanjem in tiho srečo, ki ji ni videla niti dna, niti bregov. Njena sreča pa ni bila zgolj slast in opojnost, bila ji je mnogo več . . . Bila ji je cilj romanja, konec strašnega provizorija v njenem življenju. Vse v njenem življenju se ji je zdelo nestalno, le začasno. Nepokojno in mrzlično je vedno pričakovala smrt tega provizorija. In dočakala je stalnost svojega življenja . . . Tako je vsaj mislila. Ta stalnost pa je bila do pičice enaka tistemu stalnemu življenju v hiši smrti. Samo ena razlika je bila med tistim in tem življenjem, tam stalnost — smrt, tukaj stalnost — življenje.

(Dalje priložnič.)

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

Klub J. S. Z. v Canonsburgu-Strabane za povečanje svojih aktivnosti.— O "Proletarcu".

CANONSBURG, PA. — Na seji slov. soc. kluba št. 118, JSZ., ki se je vršila dne 3. maja, se je s. John Česen, tajnik kluba, pritoževal, da ima precej sitnosti s tistimi člani ki zaostajajo z mesečnimi prispevki, kar mu povzroča precej nepotrebnega dela. Razpravljali smo potem, kako bi napravili naš klub bolj aktiven, in ob enem uredili stvari tako, da se bi tajniku v bodoče ne bilo treba pritoževati nad člani radi nerednega plačevanja članarine. Sklenilo se je sledeče:

Ker ne pridejo vsi člani na vsako sejo iz morebitnih razlogov, da imamo razne organizacije, kot združno prodajalno, podporna društva, hranilno in posojilno društvo, angleške organizacije, unijo itd., katerim pripadajo tudi naši člani in se udeležujejo od časa do časa njihovih sej, smo sklenili, da se v bodoče naše seje vrše kakor doslej vsako prvo nedeljo v mesecu ob 10. dopoldne, ena pa istotako na gori omenjeni dan vsake tri mesece, in to bo generalna seja. Od sodrugov, ki se ne morejo udeležiti vsake redne seje, se pričakuje, da se bodo polnoštevilno udeleževali četrtletne seje, na katere bodo povabljeni tudi naši simpatičarji in eventualno tudi protivniki; slednji v slučajih kakih diskuzij, na katere bi jih povabili da povedo svoja mnenja. Na teh generalnih sejah bodo naši večletni sodrugji in drugi člani organizacije vzeli v pretres, kolikor bo dopuščal čas, razna vprašanja o stvareh ki se tičejo politične in gospodarske situacije, naših lokalnih vprašanj in problemov splošnega delavskega gibanja. To je potrebno zato da se pokret vsposobi za vse kar se tiče interesov delavstva in da dobi članstvo pravičen vpogled na vsa važna vprašanja ter se koncentrira za skupno delo na podlagi skupnih nazorov in enotnega stališča.

Časi prihajajo, ko ne bo več moda biti v organizaciji. Časi, ko je bila taka moda, so med nami prešli. V zadnjih desetih letih je bila preiskušnja. Kar je bilo v organizaciji članov radi mode in kredita, so odpadli. Kar jih je bilo v nji iz prepričanja in so vztrajali na braniku delavskih pravic, ti so lojalni in delajo naprej. Tisti, ki so prestali viharje, so danes agitatorji in učitelji. Skupno z novimi močmi delajo za načela, ki so zaničevana in gažena od vladajočega razreda ter njegovih plačanih služabnikov. Pred nami je borba, kakor za nami. A obupna ni. Naše gibanje se jača! Socializem ni več defenzivna borba delavstva, ampak borba za zmago delavskega razreda.

Sodrugji, ne pozabimo na svoje sklepe. Držimo našo postojanko v prednji vrsti socialističnih aktivnosti. Razpodelba sej bo nam en pripomoček. Drugi je, da vsak član, vsaka članica, vrši svojo dolžnost ne le na sejah, ampak povsod. Klub samih aktivnih članov bo dika naselbine Canonsburg-Strabane, dika J. S. Z. in v čast socialistični stranki!

Ta naš načrt obdržavati ob gotovem času seje, ki bodo nekake delavske šole, priporočamo vsem klubom,

ki ga še nimajo. Kadar bodo sodrugji dobili poduk o vseh vprašanjih na sejah, se našim tajnikom ne bo treba pritoževati, da člani zaostajajo s prispevki, ker bodo vedeli, da je delavski organizaciji nemogoče vršiti dolžnosti brez aktivnega članstva in gmotnih sredstev.

Ob enem je naš klub vzel v pretres jubilejsko in majske številke "Proletarca". Članstvo občuduje vztrajnost upravnega odbora, posebno sodruga urednika in upravnika radi njunega truda, ki sta ga imela s to veliko in triumfujočo izdajo. Mi nimamo zmožnosti presojati takih literarnih del s stališča literarnih kritikov, toda prepričani smo, da je letošnji prvomajski "Proletarec" prekosil neke druge jugoslovanske delavske publikacije, ampak vse svoje dosedanje izdaje.

Obljubujemo, da bomo v bodoče povečali naše aktivnosti z večjim delom za organizacijo in njeno glasilo in s tem pomagali, da bo imel v bodoče lažje stališče kot ga je imel v preteklih dvajsetih letih.

Klub je na imenovani seji določil poleg prispevkov posameznikov iz svoje blagajne \$5 v fond za pokritje izdatkov prvomajske številke "Proletarca". Naš večletni sodrug Paul Posega je sam daroval na seji \$5 v ta namen. Izrečene so bile besede, da ako bi nastalo vprašanje, da-li naj Proletarec ostane pri življenju ali ne, da bi mu priskočil na pomoč z dovolj izdatnimi vsotami, da se ga ohrani. Živel naš Proletarec! To naj si zapomnijo njegovi grobokopi, bodisi katerikoli!

S tem se klub zahvali vsem dopisnikom, onim, ki čestitajo "Proletarcu" ob njegovi dvajsetletnici, in osobju lista. To je odgovor našega kluba na jubilejsko številko Proletarca.

John Česen, tajnik kluba,
John Terčelj, Marko Tekavec in John Jereb, zastopniki.

Proslava delavskega praznika v Clintonu in Universalu.

CLINTON, IND. — Proslava Prvega maja, ki so jo priredili premogarji in drugi delavci te okolice, organizirani v soc. stranki, je v danih razmerah zadovoljivo uspela. Zgodaj zjutraj je igrala po ulicah Clintona godba, ki sta jo najela slovenski in italijanski soc. klub. Popoldne se je vršil shod na Universalu na vrtu sod. V. Verhovnika. Bilo je ves dan izredno hladno vreme in poleg tega še oblačno, kljub temu se je zbralo precej ljudi in poslušalo govornike. Proti večeru je bila udeležba še večja. Shod je vodil sod. sod. Severino Polo, ki je imel tudi govor v italijanskem jeziku. Nato je predstavil s. John Dónalda, ki je govoril angleško in apeliral na solidarnost vseh delavcev v boju za skupne interese. Njemu je sledil s. Frank Bregar iz Clintona, in nato je nastopil Frank Zaitz, ki je govoril prvo v angleškem in potem v slovenskem jeziku. Po shodu se je razvila prosta zabava.

Dne 14. aprila se je v Capitol Theatru v Clintonu vršil velik shod, na katerem je govoril E. V. Debs. Udeležilo se ga je do 500 oseb. Vstopnina je bila 25 in 50c. Potem se je vršil banket, na katerem je zopet nastopil naš stari bojevnik Debs. Obe priredbi sta aranžirala prej omenjena kluba s sodelovanjem ameriških sodrugov. — Poročevalec.

O programu prvomajske slavnosti kluba št. 45 v Waukeganu.

WAUKEGAN, ILL. — Klub št. 45 JSZ., ki vrši svoje funkcije v Waukeganu in No. Chicagi, je priredil v nedeljo 3. maja slavnost v znak delavske solidarnosti, katera ima svoj mogočen izraz na mednarodni delavski praznik Prvi maj. Vzrok, da smo priredili to slavnost v nedeljo 3. maja je bil obširen program, in pa ker smo hoteli dati vsakemu priložnost da se je udeleži.

Program je bil resnično bogat. Izvajanje je bilo dobro. Uspeh je bil zadovoljiv v moralnem in gmotnem oziru. Udeležba je bila razmeroma dobra, a čisto lahko bi bila boljše, ako bi bili naši ljudje res radikalni. Program je bil tak da bi lahko zadovoljil tudi radikalce besed, toda ti le govore in kritizirajo, ker ne znajo drugega. Ako bi bilo naše delavstvo res zavedno, bi napolnilo dvorano. Ako bi se zavedalo pomena prvega maja, bi prišlo na manifestacijo. Toda ker stoji v veliki meri še vedno pod vplivom zavednih in nezavednih nasprotnikov proletariata, so se mnogi zadovoljili z odsotnostjo. Ženski spol je bil na popoldanski prireditvi skoro boljše zastopan kakor moški, kar je dobro znamenje. Ako se ženstvo zanima za delavsko gibanje in poseča priredbe socialističnih organizacij, je to znak, da smo prekoračili oviro, ki je stala delavskemu gibanju na potu mnogo let.

Godbene točke je izvajal orkester Blue Ribbon Syncopators pod vodstvom John Steblaya ml.

Program se je pričel uro pozneje, ker našim ljudem menda ni na tem, da bi se udeležili priredb ob času kot je označen v letakih. S. A. Vičič je otvoril program s primernim nagovorom, naglašajoč pomen Prvega maja za mednarodno delavstvo. Potem je godba zaigrala Marseljezo, ki je bila prva točka programa, in par drugih komadov. John Steblay ml. je nastopil kot solist s saksofonom in krasno izvajal skladbo "Silver Threads Among the Gold". — Pevski zbor čitalnice Slov. narodnega doma je pel dve točki označeni v programu, dve pa je na splošno željo dodal. Prvo je pel "Socialistično koračnico", drugo "Budilna", dodal pa je "Pod oknom" in "Na dan Slovan!" Svojo nalogo je dobro rešil. Želeti je, da bi ta zbor vztrajno gojil petje kakor doslej in nastopil ob vsaki taki priložnosti, kajti dober pevski zbor je v čast naselbini. Miss Alice Artach je deklamirala pesem "Luč" (Vojanov). Bila je dobra, samo jezik ji je delal kolikortoliko preglavice, kar ji ni zameriti, kajti rojena in vzgojena je v tukajšnjih šolah. Pokazala pa je, da se lahko dobro nauči tudi slovenske govornice. V zadnji točki pred igro je nastopil Joško Oven in v poljudni besedi opisal zgodovino Pariške komune, in žrtve, ki so padle takrat v borbi za svobodo. Govoril je o pomenu Prvega maja in bojih proletariata za svoja prava. Njegov govor je mnogo pripomogel k boljšemu razumevanju igre.

Na to je bila vzprizorjena drama v dveh dejanjih "Zadnji dan", katero je spisal Joško Oven. V nji slika z mogočnimi prizori, kaj je čutilo francosko delavstvo leta 1871, ko je se je borilo in umiralo na pariških barikadah v boju z Versalci.

V igri so nastopili: John Zabukovec—Jean Pieux; Jacques Sauterelle — Vincenc Pivk; Margot — Frances Artach; Sainte Jeanne — Mary Pierce; Alfonz Labanne — Martin Judnič; Guy de Puissey — Andrej Možek; Genij — Frank Šetina. Vloge dijakov Francois, Antoin, Bernard in Bonot so imeli Frank Brus, Martin Zaiber, Mike Papeš in John Gantar.

Martin Judnič je igral prepričevalno kot zahteva vloga. Njegov močan, čist glas, lepa izgovorjava in živo igranje mu je pripomoglo, da je vlogo tako imenitno pogodil. Andrej Možek, ki je imel eno važnejših vlog, je dobro pogodil tip Labanne-a. Bil je brutalen, pokazal je pohotnost in pijanost, suval mrtvece, se veselil zmage in mislil na uživanje, kakor zahteva vloga. Maskiran je bil izborno. Opazil sem pri njemu le en nedostatek. Ko je bil v boju smrtno zadet, je ostal par momentov predolgo na svojih skrčenih nogah, a moral bi počasi, omahovaje, neprestano padati. Mrs. Mary Pierce je igrala dobro, a v nekaterih prizorih je bila pretiha. V časih največjega razburjenja bi ga morala pokazati več kot ga je. Kljub temu se lahko reče o nji, da je bila na mestu. Igrala je gladko. Njena maska in obleka je odgovorjala vlogi popolnoma. Miss Frances Artach je bila skoro ves čas pretiha. Dokler je bil Sauterelle živ, bi morala pokazati več zaljubljenosti, in ko je padel, več uporniškega duha. A tudi ona je moč, ki bi se dala izvežbati za take vloge. Nastopila je že večkrat v drugih igrah z dobrim uspehom in upam, da jo bomo videli še mnogokrat na odru. Vincenc Pivk je igral Sauterella, ki je poseben tip. Sauterelle je veseljak, rad poje, ljubi svojo Margot, je upornik, dela dovtipe, sploh zelo zgovoren človek. Tudi vino ima rad. Vinko je dober igralec, če pa je on bil pravi tip za to vlogo, nisem prav gotov. Zdel se mi je premehak v glasu in nastopu. A igral je dobro. John Zabukovec je bil na mestu. Frank Brus je rešil svojo vlogo dobro. Prijeten vtis na gledalce napravi njegov glas, ki je čist in močan, in če potrebno, zapovedujoč in samozavesten. Martin Zaiber se mi je zdel nekako neokreten. Tudi Mike Papeš in John Gantar bi lahko pokazala več kot sta. Četudi ti trije niso imeli večjih vlog, so bile vendarle važne. Kjer so zbrani revolucionarji, odločeni vztrajati v boju in zmagati, ali pa umreti rajše kot se predati, se zadrže vse drugače kakor pa so se v tem prizoru omenjeni na odru. Pokazati čustva, pokazati kaj človek čuti — to je potrebno v vseh vlogah, posebno še v takih. Frank Šetina v vlogi Genija bi moral govoriti bolj slovesno. Oseba je odgovorjala vlogi bolj kakor maska. Prerok, prikazen v smrtnih blodnjah Labanne-a — ko mu genij, umirajočemu, zagotovi, da bo šla borba naprej, do zmage, to je lep prizor. Šetina bi bil v tej vlogi gotovo mnogo boljši, če bi se v njo bolj poglobil.

Igra v celoti je dobro izpadla in na navzoče je napravila najboljše vtis. Ni jim bilo žal, da so prišli na to priredbo.

Je pa ena stvar, ki zasluži, da jo zopet omenim, dasi nam ni v kredit. In to je nemir, ki ga delajo otroci. Dajmo se navaditi izboljšati naše priredbe tudi v tem oziru.

Zvečer se je razvila prosta zabava in ples v obeh dvoranah. V gornji je igral prej imenovani orkester, v spodnji pa John Steblaj st. Tudi za otroke je bilo obilo zabave. Imeli smo precej gostov iz Chicage, ki so se neprisiljeno zabavali v naši sredi. Razpčevalo se je tudi precej iztisov prvomajske številke "Proletarca".

Ko smo se razšli, smo imeli zavest, da smo dostojno proslavili naš praznik. Dokaz, da se klub št. 45 zaveda svojega dela in nalog. Ko bi ga ne bilo, ne bi imeli te slavnosti niti ne agitacije za socializem. Našim nasprotnikom uspehi kluba niso po godu ampak mi jim nočemo in ne mislimo ustreči, kajti klub bo delal naprej, združbarstvo pa prepušča vsem majhnim ljudem. — A. V.

Prvomajska proslava v Springfieldu.

SPRINGFIELD, ILL. — Kakor povsod, tako je tudi naše tukajšnje in okoliško zavedno delavstvo praznovalo Prvi maj pod avspicijo kluba št. 47. Dasi je bilo na ta dan lepo vreme, je bilo za proslavo na prostem vseeno prehladno, zato se je vršila v Slov. nar. domu. — Udeležba ni bila kot bi morala biti. Nepotrebnega pregovarjanja med delavci, kdo da je bolj rdeč, je mnogo, ali kadar bi se morali pokazati, tedaj radikalcev besed ni na izpregled.

Shod se je pričel popoldne. Otvoril ga je tajnik kluba s. J. Ovca. John Goršek je govoril o pomenu tega dne in slikal, kako so se sodrugi pred mnogimi leti borili za delavska prava in kakšna so bila praznovanja Prvega maja v prvih letih ko ga je delavstvo sprejelo za svoj praznik. S. Goršek ima v gibanju bogate izkušnje in navzoče s njegovim izvajanjem pazno sledili in mu jih odobraval. S. Frank llersich iz Virdna je spodbujal delavce s kratkim nagovorom k organiziranju na političnem polju. Slikal je brezbriznost, ki še vlada med delavstvom, in njeno škodljivost, ki tepe delavski razred.

Po shodu se je razvila prosta zabava in reči se mora, da so bili udeleženci res veselo razpoloženi, kajti prišli so skupaj kot ljudje enakih ciljev in se navduševali za boje ki jih še imamo pred seboj. Nabralo se je tudi nekaj podpore "Proletarcu". Po končani slavnosti smo se prijateljsko in zadovoljni razšli. — *Joseph Ovca.*

Predavanje v klubu J. S. Z. v Milwaukee.

MILWAUKEE, WIS. — V nedeljo 10. maja je predaval pod avspicijo socialističnega kluba JSZ. v Milwaukee s. Frank Zaitz o kulturnem delovanju med ameriški Slovenci. Udeležba ni bila najboljša, toda udeleženci so bili ljudje, ki se zanimajo za predavanja in za aktivnosti med delavstvom na prosvetnem polju. Predsedoval je s. J. Radelj.

Predavatelj je opisal razmere v slovenskih naselbinah kakršne so bile pred dvajsetimi leti in prej pa do danes. Slikal je, kako se bile ustanovljene razne podporne organizacije, konkurenčni boj med njimi, njihove vplive na javno življenje naših rojakov itd. Govoril je o slovenskem časopisju, njegovih gospodarjih in urednikih, o polemikah v časopisju, načinih urejevanja in drugem. Precej se je pomudil tudi pri slovenskih domovih, dramskih in pevskih zborih, slovenskih knjižnicah in drugih organizacijah, ki služijo, ali pa pravijo da služijo prosvetnemu delu. Ko je podal vso sliko razmer kakršne so in kakršne so bile med nami, in sliko aktivnosti na kulturnem polju, je vprašal: Čigava je v prvi vrsti naloga vršiti prosvetno delo med delavstvom? Nato je izvajal, da spada to delo delavskim, predvsem socialističnim organizacijam. Moč je v znanju. Delavske mase so brezmočne radi neznanja. Čim več znanja, čim več zavednosti in samoponosa, toliko višje stoji delavstvo in toliko več je vpoštevano kot faktor v družbi. Zavladalo bo, kadar bo premagalo nevednost v svojih vrstah. — *Poročevalec.*

SLOVENSKEMU DELAVSTVU V HERMINIE, PA.

Socialistični klub št. 69, JSZ., zboruje vsako drugo nedeljo v mesecu po seji društva SSPZ. (dopoldne). Zborujemo v društveni dvorani. — Rojaki, pristopajte v naše vrste! — *Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.*

Gibanje za ustanovitev slovenske fare v Johnstownu.

JOHNSTOWN, PA. — Pred leti je bila johnstownska naselbina ena najnaprednejših; imela je delaven socialistični klub in bila je aktivna tudi na kulturnem polju. V vseh akcijah za napredek je sodelovala. Danes je pri nas drugače. Na razrednem bojišču smo brezbrizni; soc. kluba nimamo; ne zanimamo se mnogo za pevska in podobna društva, in od samega dolgega časa smo pričeli misliti na cerkev.

Mračnjaki so sedaj začeli nastopati tako odkrito kakor da ne preti njihovim nakanam nobena zapreka. V koliko se jim bodo naklepi izmzgavati revno delavstvo posrečili, bo pokazala bodočnost. Mogoče je med zavednimi delavci tukaj še vedno toliko energije, da bodo znali organizirati odpor in dokazali drugim, da se vprizarja čisto navaden atentat na njihove žepne v imenu vere.

V Johnstownu z okolico živi okoli tri tisoč Slovencev. Poleg te okolice je v njenem okrožju še precej naselbin, v katerih so naši rojaki kompaktno naseljeni. Centrala vseh teh je Johnstown. V takem kraju bi se dalo zgraditi precej dobro "uspevajočo" slovensko cerkev in šolo, v kateri bi pridigal "domači" fajmošter po "kranjsko" in v šoli nam bi naše častite sestre učile otroke po naukih svete vere. O, kolikšna blaženost in čast za naselbino, ako se ta želja uresniči! Že večkrat sem čul take vzdihne. Neki brihtni rojak je dal svojega sinkota študirati za "gospoda", baje z namenom da zasede prestol nove fare, ako se jo ustanovi. Taka farma bi nudila lepo priliko tudi Kovertini žlahti, ki bi pomagala paziti in striči ovce. Kovertin štab je tu že misijonaril in preštudiral teren. Clevelandski pogrebnik, ki je bil tukaj prošlo leto na "velikem" katoliškem shodu (bilo je menda navzočih šestnajst v nje-ga strašno zaljubljenih poslušalcev), je hrustal socialiste kot muhe, potem pa se je, vozeč po mestu, razjokal nad lepoto Johnstowna in njegovih cerkva, kajti obšla ga je žalost, ker ni nikjer opazil kranjskega turna. Celu nam, ki ne damo ničesar za take stvari, se je smilil.

Ali o cerkvi se je nekaterim rojakom (tudi nekaterim takim ki so imeli že razna prepričanja) večkrat sanjalo, in te sanje so pred tedni ugledale beli dan v obliki dopisa, priobčenem v "Glasu Naroda", v katerem je pisec (mogoče jih je bilo več) apeliral, da naj se pripravimo na skupen shod, kateri se je dne 29. marca res vršil. Na tem je bilo sklenjeno da se bo z delom nadaljevalo toliko časa da dobimo "svojo" cerkev in v ta namen zaključili organizirati še nekaj sestankov.

"Prilika se nam nudi" priti do "svoje" cerkve. Hrvatska cerkev je naprodaj! Zlato priložnost imamo, dobiti jo v svoje roke! Zahtevajo zanjo baje samo okoli petdeset tisoč dolarjev!

Razun v dopisu so bili nekateri rojaki povabljeni na omenjeni sestanek tudi s pismi, na katerih je bil podpisan neki V. M. S polnim imenom ni hotel na dan, kar je zelo čudno! Saj gre vendar za "pošteno stvar", in ni se mu bati, da ga bi kdo deportiral radi nje! Pravijo, da se skriva za to versko kupčijo neki Hrvat, ki bi rad kaj "postrani zaluzil".

Kaj je vzrok, da je hrvatska cerkev naprodaj? Mar je bankrotirala? Ali so se mogoče Hrvatje zapisali v "drugo" vero? To še ni bilo pojasnjeno, in tudi dopisnik v "Edinosti" ni pojasnil. Niti ni povedal, da

sta v hrvatski cerkvi nastanjena tudi dva naša fanta. Ker je bilo nekaj Slovencev zelo pridnih ko se je gradila cerkev, so jim "hrvatski bračo u Hristu" iz same ljubezni dovolili postaviti v cerkvi stranski altar, na katerem imata svoje stanovanje sv. Ciril in Metod. Kakšna je pogodba in koliko časa smeta imeti stanovanje v hrvatski cerkvi, mi ni znano, znano mi pa je, da se je hrvatski pop svoječasno jezil na prižnici in jima v pričlo vernikov povedal, da ju bo dal potom šerifa postaviti pod kap in nju ropotijo (menda stranski altar) zmetati iz cerkve, po ustnih izročilih baje zato, ker nista redno plačevala svoje stanarine. Jaz tega duhovnika nisem čul, toda bilo je o tem dogodku pred par leti poročano tudi v enem slovenskem listu. Iz tega je razvidno, da je hrvatska cerkev deloma tudi last tistih Slovencev, ki so zanj prispevali in ji pomagali. Zakaj naj jo sedaj kupijo in od koga?!

Odbor, ki se je zavzel za stvar, je baje mnenja, da vsota petdeset tisoč ni nič previsoka za naše razmere. Vsakdo par stotakov, pa bo šlo. Torej, pripravite se na nov davek.

Večina slovenskega ljudstva se za ustanovitev "svoje" župnije prav nič ne navdušuje. Toda če se enkrat ustanovi, bi spreten duhovnik omrežil tudi precej tistih ljudi ki danes niso cerkveni, pa tudi v svobodomiselnosti niso utrjeni. Kar pa je zavednih rojakov, ne bodo trpeli nobenega usiljevanja in tem nakanam po-božnjaških kramarjev bodo stopili na prste, da bodo pomnili! Čemu nam bo "katoliška" šola? Mar nimamo ljudskih šol, ki so boljše od cerkvenih po slovenskih in drugih farah? Ali more kdo trdit, da so farne šole boljše kakor javne?! Otroci se bodo hitreje učili in v življenju hitreje napredovali, ako se jim ne zastrupi možgan s svetopisemskimi bajkami.

O naslednjih shodih in o shodu 29. marca bo priobčeno v Proletarcu še nekaj zanimivosti, npr. kako sta dva gospoda na potu domov zgrešila pot in se izgubila, dasi Johnstown ni tako velik kakor New York ali Pittsburgh. Vzrok je, ker sta mislila da v Johnstownu ni Volsteadove postave.

Naj še dodam, da se skuša dobiti za to akcijo tudi člane jednot, ki se po svojih načelih ne strinjajo z njimi in ne le to, ampak so jim tudi nasprotni. Proti članom, ki se izneverijo načelni izjavi, na katero so prisegli pri vstopu v SNPJ., naj se postopa kot se postopa povsod z izdajalci, kajti izdajalec je grd, pa naj bo kdorkoli in kjerkoli.

Somišljeniki v Johnstownu in okolici, ali ni že čas, da se tudi mi snidemo in pogovorimo ter popravimo kar je zamujenega? Čas prihaja, ko bomo morali napraviti ta korak. Dvignimo se iz brezbriznosti in pokažimo mračnjakom, da smo še tukaj in da smo močni dovolj prepričati njihove zlobne namene. Vstopimo v vrste agitatorjev in razširimo "Proletarca", ki je nosilec luči in ki se bori za naš dobrobit. — *Pridem še.*

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27, JSZ., se vrše vsako drugo nedeljo ob 9.30 dopoldne in vsako četrto soboto ob 7.30 zvečer v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. — Dolžnost vsakega sodruga je, da prihaja redno k sejami in da agitira za pridobivanje novih članov, kajti čimveč nas bo, tem lažje bomo vodili delo za osvoboditev proletarijata iz mezdne sužnosti. — *Tajnik.*

Skupna manifestacija slovenskega delavstva v Kansasu.

Prvega maja se je vršila v Edisonu majniška manifestacija slovenskega delavstva v Kansasu, ki se je vršila pod avspicijo društev SNPJ. Udeležilo se jo je okoli 400 oseb. Govorili so Jože Zavertnik, urednik "Prosvete", in Martin Stefančič, Anton Šular in F. Šetina. V angelškem jeziku je govoril Alexander Howat.

Društva SNPJ. tega okrožja imajo skupno zastavo, pod katero se zbirajo na skupnih priredbah. Po shodu se je razvila prosta zabava.

Na predvečer prvega maja se je vršila na Breezy Hillu konferenca članov JSZ. in somišljenikov socialističnega gibanja, katere se je udeležilo kakih trideset oseb, med njimi tudi Jože Zavertnik. Vzrok da ni bila boljše obiskana je v tem da je bila sklicana v naglici in se ni moglo vseh obvestiti. Razpravljala je o delu za reorganiziranje in pojačanje socialističnega gibanja med slovenskim delavstvom v Kansasu. Drugi dan, ko so delavci, zbrani na prvomajskem shodu, zvedeli o tej konferenci, so obljubili tudi oni sodelovati pri delu za ustanovitev socialističnih klubov.

Prvi odziv te akcije je reorganiziranje socialističnega kluba št. 30, v katerega se je priglasilo na sestanku 3. maja deset članov. Tajnik kluba je s. Jacob Ark.

Nov socialističen klub v Kansasu.

MULBERRY, KANS.—Dne 3. maja je bil na Breezy Hillu organiziran socialistični klub z desetimi člani, ki je dobil v JSZ. št. 30, kot jo je imel prejšnji klub. Upamo, da se bo članstvo kluba v teku par mesecev potrojilo. Seje kluba se bodo vršile vsako četrto soboto v mesecu ob 6. zvečer v običajnem prostoru.

Apeliramo na rojake in rojakinje v tem kraju, da se pridružijo temu klubu in slede apelu s. E. V. Debsa, ki je bil priobčen v majski številki "Proletarca". Kriivični ekonomski sistem, ki nas tlač, se ne bo zrušil brez borbe. Naloga delavstva je, da se organizira in se bori pod zastavo mednarodnega socializma za rešitev izpod mezdne sužnosti. — Jacob Ark, tajnik.

IZ UREDNIŠTVA.

"Proletarec" je postal premajhen list. Aktivnosti naših klubov se večajo, soc. stranka dobiva prejšnji razmah, pripravljajo se razne konvencije, naši dopisniki so postali redni sotrudniki "Proletarca", a list ne more vsemu kaj, ker je gradiva več kakor ga more iti na te strani.

Izhod je — več naročnikov! Razširimo list v toliko da bodo povečani dohodki omogočili povečati list, katerega v interesu gibanja moramo povečati.

Dopisnike, katerih dopisi niso priobčeni v tej številki, prosimo, naj nam oprostite. Mi priobčimo vsak dopis, le da se večkrat dogodi, da mora kateri čakati, predno pride na vrsto.

Dopisi, tikajoči se razprave o formi in agitaciji za list, bodo priobčeni prihodnjije.

Opozarjamo čitatelje tudi na članek o največji delavski podporni organizaciji v Ameriki, ki bo priobčen v prihodnji izdaji.

Prispevki naročnikov, čitateljev in klubov J. S. Z. za pokritje izdatkov majske in jubilejne številke "Proletarca".

Na apel uprave "Proletarca", ki je bil poslan naročnikom, naj prispevajo svoj del za pokritje izdatkov majske izdaje "Proletarca", se je doslej odzvalo še precej naročnikov. Pojasnili smo jim, čemu smo se obrnili nanje, in rezultat je sledeči izkaz:

ARIZONA, Lowell: Wm. Krall, 20c. Jerome: Mike Ameršek, 26c; skupaj 46c.

CALIFORNIA, San Francisco: Jos. Koenig, 15c; John Gorshe, 15c; skupaj 30c.

COLORADO, Aguilar: M. Kovač, 20c. Boone: M. Pogorelec, \$1.00. Walsen: Louis Papež, 22c.

Somerset: L. Sitingar, 15c; Ant. Justin 15c; Ant. Majnik, 15c; J. Majnik, 15c; Fr. Remškar, 15c; skupaj 75c.

Pueblo: Fr. Boltezar, 40c; Mary Hoševar, 15c; Mar. Miklich, 25c; J. M. Stonich, 15c; Katy Stonich, 15c; Mary Macher, 15c; skupaj \$1.35.

Pryor: L. Mezek, 26c.

Lester: Jos. Hren, 15c.

Trinidad: Fr. Potočnik, 20c.

Crested Butte: Mike Chesnik, 20c.

IDAHO, Mullan: John J. Jackson 16c.

IOWA, Granger: Fr. Smerdu, \$1.34. Woodward: Ant. Ausich, 15c.

ILLINOIS, Chicago: A. Miško, \$2.50; Fr. Zaitz, \$1; Chas. Pogorelec, \$1; Angeline Tich, \$1; Adolf Misja, \$1; Fr. Alesh, \$1.50; Albina Logar, 50c; John Fajfar, 15c; Fr. Omaha, 50c; Jos. Bonca, \$1; A. Dittert, \$2; John Turk, 50c; Mirko Ciganich, 50c; Vinko Ložničar, 50c; Ant. Kravanja, 20c; Ant. Končan, 10c; Ludvik Katz, 70c; Fr. Benčina, \$1; Chas. Kapel, 25c; Anna Grile, \$1; Ant. Basha, 25c; Fred Zalaznik, 25c; Louis Zidar, 35c; John Huyan, \$1; Fr. Udovich, \$1; Geo. Schustarich, 15c; John Rayer, 50c; skupaj \$22.10.

Cicero: Fr. Podlipce, \$2; John Thaler, \$2; John Vogrich, \$1; skupaj \$5.00.

Lyons: Frank Molan, 75c.

Virden: Klub št. 50, JSZ., \$2; Fr. Harsich, \$2; Fr. Vončina, \$1; J. Bevcar, 25c; skupaj \$5.25.

Nokomis: L. Golob, \$1; V. Plahutnik, \$1; A. Gregorič, \$2.50; H. Leskovek, 25c; Chas. Jurkošek, 25c; nabrano v veseli družbi, \$4.45; (poslal R. Božičnik), L. Groser, 70c; skupaj \$11.15.

Argo: Frank Horvat, \$1.00.

Springfield: Tom Volk, 50c; Nik Posta, 25c; Fr. Prezel, 25c; Andy Kramžar, 25c; Ant. Per, \$1; Fr. Krmelj, 50c; Fr. Raspet, 25c; Jos. Ovea, 25c; Fr. Harsich, \$1; John Goršek, 75c (poslal John Goršek); Fr. Čemažar, 50c; Fr. Raspet, 16c; Jos. Logar, 18c; skupaj \$5.84.

Lincaln: John Lippuzich, 15c; John Debelak, 15c; John Bregar, 15c; Fr.

Matelko, 15c; Steve Koejančič, 15c; skupaj 75c (poslal John Lippuzich).

Staunton: M. Janežič, 20c; Anton Ausec, 40c; skupaj 60c.

Taylorville: Lucas Marinšek, \$1.25; John Repovš, 20c; skupaj \$1.45.

Hinsdale: Helena Zavertnik, 50c.

North Chicago-Waukegan: Ant. Vičič, \$5; Ig. Jereb, 25c; John Malenšek, 25c; Martin Judnich, 25c; Ant. Novak, 25c; A. Možek, 15c; Jenie Novak, 50c; Ant. Novak, 50c; R. Skala, 24c; Mihael Civha, 40c; Frances Zakovšek, 40c; skupaj \$9.19.

So. Standard: John Krivec, 15c.

Frankfort Heights: Fr. Jesch, 40c.

Greyslake: Louis Kužnik, 20c.

INDIANA, Blanford: J. Cestnik, 15c; Rud. Bohinc, 15c; J. Bohinc, 15c; John Rotar, 15c; Andy Končar, 15c; Mary Končar, 15c; Mary Turk, 15c; Anna Stifter, 15c; skupaj \$1.20.

Indianapolis: Frank Stroj, 15c.

Universal: Fr. Juvan, 15c; Vin. Verhovnik, 15c; Jack Cirej, 15c; M. Brunet, 15c; Jos. Cigole, 15c; Fr. Gorshe, 15c; Jer. Kosmač, 15c; skupaj \$1.05.

East Chicago: Steve Malnarich, 15c. **MINNESOTA**, Chisholm: Klub št. 22. JSZ., \$10.00.

Ely: John Teran, 26c.

Nopeming: Anton Buria, 50c.

Buhl: Peter Rabuze, 25c.

MICHIGAN, Detroit: John Lemuth, 50c; Tom Petrich, \$1; Nik Sestanovich, 50c; Thom. Platt, 50c; Fr. Kuhovski, \$1; skupaj \$3.50.

MISSOURI, Poplar Bluff: Louis Nosse, \$1.00.

St. Louis: L. Rashel, 8c.

MONTANA, Sandcoule: Jos. Hočevar, 15c.

Red Lodge: W. Sanshek, 50c; K. Erznožnik, 25c; J. Kranjc, 25c; M. Žibert, 25c; J. Petek, 25c; M. Feigel, 25c; skupaj \$1.75 (poslal K. Erznožnik).

NEW MEXICO, Sugarite: John Kopriva, \$1.00.

OKLAHOMA, Red Oak: Walter Pternell, 15c.

KANSAS, Radley: Karl Bizjak, 15c. Filler: Ant. Indihar, \$1.25.

Breezyhill: Fr. Šetina, \$1.00, (izročil J. Zavertnik).

Mulberry: A. Šinkovec, 25c; Rudy Pevce, 25; skupaj 50c.

Gross: Fr. Dolinar, 25c; Fil. Podobnik, 25c; John Božič, 25c; L. Veme, 25c; John Kunstelj, 25c; John Šular, 50c; skupaj \$1.75.

Frontenac: Fr. Krajsel, 25c.

Columbus: John Gregorič, 25c.

West Mineral: John Marolt, 50c; L. Kozleučar, 50c; M. Bambieh, 25c; Vinko Zalokar, 25c; skupaj \$1.50.

OHIO, Cleveland: Jos. Paulin, 25c; Ed. Branisel, 50c; J. Franceskin, \$1; L. Medvešek, 20c; Ivan Mikuš, 20c; Paul Žele, 70c; Vik. Indihar, 45c; M.

Mesec, 45c; Jos. Jauch \$1.40; J. Perše, 15c; Max Slanovec, 50c; Jacob Grošelj, 50c; Fr. Somrak, \$1; John Krelbelj, \$1; John Tavčar, \$1; Aug. Komar, \$1; Fr. Tursich, 25c; J. Skrinjar, \$1; Jos. Volk, \$4.75; skupaj \$16.30.

Blaine: A. Braidel, 50c; A. Androina, 25c; P. Ilovar, 25c; J. Šumer, 25c; Fr. Garm, 50c; skupaj \$1.75, (poslal Fr. Garm).

Lorain: Frank Ravnikar, 15c.

Barberton: Tony Žagar, 25c; Ant. Gradišar, 15c; Jos. Valenčič, 16c; M. Železnikar \$1; skupaj \$1.56.

Bellaire: L. Pavlinich, \$1.00.

Glencoe: Nace Žlembergar, \$2.15; Klub št. 2. JSZ., \$2; V. Koblar, \$1; J. Močan, \$1; Jos. Anžiček, 25c; skupaj \$6.40.

Kenmore: J. Taneik, 40c; J. Valant, 15c; Pet. Skvarče, 15c; L. Wallant, 16c; skupaj 86.

Warren: Jack Kotar, \$1.40.

Piney Fork: Fr. Završnik, 25c.

Wegee: Jack Tomsich, 20c.

Lisbon: Jack Bergant, 70c.

Youngstown: John Petrich, \$2.00.

PENNSYLVANIA, Canonsburg - Strabane: Paul Posega \$5; Klub št. 118. JSZ., \$5; Marko Tekavec, \$1; Jos. Mavrič, 50c; John Jereb I. 50c; Nick Krašna, 25c; Fr. Pelhan, 25c; John Progar, 25c; Alb. Hrast, 25c; M. Sketel, 25c; John Terčelj, 50c; Alb. Karničnik, 50c; John Chesnik, 25c; skupaj \$14.50.

Johnstown: L. Gall, \$1; Andrew Vidrieh, \$1.10; Jos. Rogel, 15c; skupaj \$2.25.

Lawrence: Klub št. 184, JSZ. \$5; Louis Britz, 15c; Fr. Gregorič, 15c; Aug. Spelich, 15c; B. Potočnik, 15c; L. Mrak, 15c; J. Lah, 15c; M. Rupnik, 15c; M. Bončina, 15c; skupaj \$6.20.

West Newton: John Langerholz, \$1.

Forest City: Ant. Drašler, 25c; Fr. Rataic, \$1; skupaj \$1.25.

Farrell: Fr. Kramar, 50c; Jos. Kramar, 15c; skupaj 65c.

Bessemer: Fr. Ruzich, 50c; Math Vogrich, 25c; skupaj 75c.

Latrobe: John Fradel 50c; Mary Fradel, 50c; John Ban, 25c; skupaj \$1.25.

Claridge: Jacob Jamšek, 50c; A. Markovic, 25c; Fr. Jarc, 25c; Jos. Metelko, 25c; Val. Rednak, 25c; Fr. Žurman, 25c; John Turk, 25c; J. Klobučar, 25c; Fr. Jazbec, 25c; Blaž Likar, 25c; skupaj \$2.75.

Pittsburgh: Tomo Bešenich, 51c.

Kaylor: John Dolmovich, 25c; John Chervan, 25c; skupaj 50c.

Reading: Peter Kočevar, \$2.00.

Export: Joseph Britz, 50c.

Finleyville: Anton Logar, 50c.

Library: Anton Kralj, \$1.00.

Miners Mills: Frank Lipar, 26c.

(Nadaljevanje na 14. strani.)

BREZ NASLOVA

Iskra.

V Indianopolisu, Indiana, so imeli katoliški shod ob priliki slavnosti petindvajsetletnice društva KSKJ. Bil je katoliški shod, pod okriljem katoliškega društva, na katerem so nastopili kot "govorniki" odborniki KSKJ., med njimi njen predsednik, duhovniki in urednik frančiškanskega žurnala.

*

Do tu vse v redu. Ali pri tej slavnosti sta sodelovala tudi dva "napredna" društva — namreč društvo SNPJ. in društvo SSPZ. Tudi samostojno društvo "Naprednost" je bilo reprezentirano. V imenu društva SNPJ. je nastopil na slavnosti Anton Mohar, v imenu društva SSPZ. pa Fr. Skaljan.

*

Kakšna je bila ta slavnost, pove sledeči izčrpek iz poročila, priobčeno v "Edinosti" z dne 6. maja:

"V dvorano, v kateri je bilo polno slovenskega občinstva, so prikorakali preč. g. duhovniki . . . z njimi duhovni vodja KSKJ. . . . Za temi so korakali gl. odborniki KSKJ. Mladinski oddelek je napravil vsem špafir. Ostalo občinstvo pa je pozdravilo došle duhovnike in glavne uradnike z burnim ploskanjem . . . .

Program je otvoril J. S. Zore v imenu vse naselbine ter pozdravil preč. gg. duhovnike, ustanovnike društva sv. Alojzija, gl. uradnike KSKJ. in vse občinstvo. Njegovim besedam je občinstvo živahno zaploskalo. Mr. Zore je nato izročil predsedništvo shoda bratu J. Strgarju, ki je nastopil burno pozdravljen . . . Nato je poklical na oder Rosie Jeriček, članico mladinskega oddelka, ki je nastopila pozdravljena od občinstva ter nato imela krasen nagovor . . . za kar je žela burno pohvalo od strani občinstva. Za njo je nastopilo cerkveno pevsko društvo sv. Cecilije, katerega je občinstvo pozdravilo z velikim navdušenjem. Nato je J. Stergar predstavil občinstvu ustanovnike društva sv. Alojzija KSKJ. . . . in občinstvo jih je navdušeno pozdravilo s ploskanjem. Za ustanovniki pa so bili klicani na oder predsedniki (ce) VSEH slovenskih društev v naselbini . . . in vsi so imeli lepe pozdravne govore. Po pozdravnih govorih je povzel besedo predsednik shoda, ki je ob živahnih ovacijah navdušeno govoril o delovanju društva sv. Alojzija . . . Ko je končal, je sledilo njegovemu govoru živahno pritrdjevanje. Takoj nato pa je predstavil s pesniškimi besedami glavnega predsednika KSKJ. . . . kateri je nastopil burno pozdravljen od strani občinstva . . . . Za svoje lepe besede je gl. predsednik želel viharo ploskanje od strani občinstva . . . . Nato je nastopilo pevsko društvo Zarja, ki je zapelo jako lepo pesem, zakar so vrli pevci želi burno pohvalo . . . . Temu je sledila igra "Pipa tobaka in čašica kave." Igra je bila jako dobro predstavljena . . . ."

*

Ta del "slavnosti" se je vršil v soboto. Drugi dan se je "program" nadaljeval. Zopet je bilo "gromovitega ploskanja" "od strani občinstva", navdušenega odobravanja in takih reči, ki se dogajajo na "katoliških" shodih. Izčrpek, naveden prej, pokazuje, kako prazne in brezsmiselne so njihove slavnosti, zato se gleda toliko bolj na zunajen efekt. Masa, naučena spoštovati "gospode" in katoliške busineške mistre, pa se divi

"silni krasoti" in "navdušeno" ploska. Blagor ubogim na duhu . . .

Ampak kako je mogoče, da delajo takim slavnostim stafažo "napredna" društva SNPJ. in SSPZ!

*

V Indianopolisu ni socialističnega kluba JSZ. in "Proletarec" ima v tej velenapredni naselbini samo tri naročnike. Taki naselbini je lahko "navdušeno ploskati" preč. gg. duhovnikom, odbornikom KSKJ. in drugim zamaškom ljudskega razuma.

*

Eveleth, Leadville, Indianapolis, Collinwood, Ely, itd. so slike, ki jasno kažejo, da je s slovenskim svobodomiseltvom nekaj narobe. Svobodomiseltvo brez načel, programa in ciljev je zmota. Edino resnično svobodomiseltvo v slovenski delavski javnosti predstavlja socialistično gibanje. Zato je svobodomiseltvo v pravem pomenu besede močno samo v tistih naselbinah, v katerih je delavstvo prežeto s socialističnim duhom.

*

"Novi Svijet" priobčuje cele kolone poročil o intrigah med hrvatskimi komunisti v Chicagi in drugje. Bratstvo, ki vlada med njimi, je podobno bratstvu kakršno vlada med prašiči. Tepejo se posebno Zinič, Fišer, Chas. Novak, Mikalački, Bojanovič in drugi kruhoborci. Kadar bo fanatizma med njihovimi pristaši konec, se bodo ti junaki zopet vrnili v "mirno nestranksarsko življenje".

*

Nemški komunisti so predlagali socialistom poziv za 24-urno stavko po vsej Nemčiji proti Hindenburgu. Bilo bi bolj pametno, če bi pravilno protestirali na dan volitev, pa bi kajzerjev maršal ne bil predsednik Nemčije.

*

Vzorni katoličan Lojze Pirc piše v svojem katoliškem, nekdanj ultra "svobodomiselnem" glasilu, da je župnija sv. Vida v Clevelandu dobila prvo nagrado za razširjenje katoliškega časopisja. Nagrada znaša \$500; razpisala jo je Catholic Press Union. Dva druga člana, oziroma članice te fare sta dobila eden \$75 in drugi \$50 nagrade za enake zasluge kakor jo ima župnik fare sv. Vida. Tudi v Clevelandu se giblje. Pa ne, da bi se "Enakopravnost" zopet pritožila, da "Proletarec" priobči vse, kar je proti Clevelandu!

*

Fr. Novak v "D. S." se jezi nad majsko številko "Proletarca". Ničesar kritičnega ni napisal proti njeni vsebini, ampak njegovo mnenje je, da bi jo socialisti ne smeli izdati. Glej, kdo bi si mislil, da je tudi "komunist" lahko nevoščljiv.

*

Prvi maj se praznuje od l. 1922 naprej, namreč od takrat, ko je France Novak postal "komunist". Tako bi človek sklepal, ako bere brozgo v "D. S." z dne 7. maja pod naslovom "Izobraževalni del." To je zelo lep del lista, samo izobrazbe ni nič v njemu. To je edina njegova napaka. Besedo "izobraževalni" naj se nadomesti z besedo "poneumnjevalni", pa bo vse v redu.

Članstvu kluba št. 1.

Prihodnja redna seja kluba št. 1 bo v petek dne 15. maja ob 8. zvečer v dvorani SNPJ. Udeležite se je polnoštevilno. Na dnevnem redu važna poročila in druge točke. — *Tajnik.*

NAŠI ODRI.

“Ekvinokcij”

Nesolventnost mističnih fakirjev igralske umetnosti je dosegla svoj vrhunec, kakorhitro so proglasili igralski talent ge. A. Danilove za umetnost, njo pa za umetnico. Niso se zavedali, da njih vrtoglavo hvalisanje in hvaljenje ne more imeti nobenega drugega učinka, kot da žali njeno samospoštovanje. Hvalili so nekaj, kar ne obstoja. Zadoščenje za vse te grehe se ji je dalo z vprizoritvijo štiri-dejanske drame “Ekvinokcij” na njen častni in odhodni večer. Bilo je to dne 26. aprila 1925. Dosledno izvajanje iz tolmačenja igralca kot umetnika nas pripelje do zaključka, da sedaj ko je odšla naša umetnica, ne bomo več imeli umetnosti na našem odru. Ne bojte se! Temu ni tako. Imeli jo bomo slehernikrat ko se bo predstavilo igro priznanega dramatičnega umetnika.

Snov igre “Ekvinokcij” je Vojnovič povzel iz dalmatinskega življenja. V glavnem se je vse resnično odigralo v življenju. Torej nimamo pred seboj nič drugega kot življenjepisno in zgodovinsko igro. Take vrste igre je najlažje pisati, ker je ves material pri rokah. Da je igra čim zanimivejša je dramatik uporabil svoje sociološko znanje za propagando proti izseljevanju v tujino. Večina kritikov sodi, da propaganda nima prostora v igri. Če je temu tako, tedaj ne moremo prištevati to igro k prvovrstnim, kakortudi ne med umetniško dovršene. Sodba je prepuščena naziranju posameznika. Moja je, da je tako delo delo degeneriranca, kar hočem dokazati v prihodnjem paragrafu.

Karakteristika, katera označuje vse degeneriranca, je sentimentalnost ter mistično tolmačenje pojavov narave in njih želj. V tretjem dejanju igre je prizor, v katerem Jela (ga. A. Danilova) moli k materi božji, da bi se njen sin Ledenič (g. Vatro Grill) vrnil domov ter s tem bil odvrnjen od svojega naklepa, da ubije svojega očeta. Njeni želji je ustrezno. Tukaj imamo nehanje realnosti in začetek mistike. Ime igre kaže zelo jasno, da je dramatik imel v glavi najprvo enakonočje, to je naravni pojav, in šele potem vihar človeških strasti. Vseskozi to igro napoveduje narava kaj se bo zgodilo. Dogodki so paralelni z naravnimi pojavi enakonočnosti. Ko se stvar zasuka na dobro, takoj se tudi vreme. Sprememba v naravi pomeni tragedijo v življenju. Ali je temu res tako? Kje se dobi človek, ki bi to trdil? Naravni pojavi nimajo nič opravka s čustvi in dramo človeškega življenja. Narava izraža le sebe, ne pa prihajajoče človeške tragedije ali veselja. Brezbrižna je mati narava; čustev nima. Dramatik je pa vedno dajal pojme naravnim pojavom. V njih je čital kabalistično prerokovanje bodočnosti. Dobro je opazovati naravne pojave, ni pa dobro jim pripisovati čustva, katera so zvezana z našim brezposelnim in brezceljnim življenjem. Tolmačenje narave na tak način je delo degenerirancev. Ako se kateri ne bo strinjal s to klasifikacijo tedaj naj se sam prepriča ad oculos z opazovanjem ljudi okoli sebe.

Sedaj ko smo se malo spoznali z dramatikom, spoznajmo se še z vsebino igre. Vsa dejanja se odigravajo ob dubrovniški obali v Dalmaciji. Jela, osivela samooimenovana vdova (Danilova), živi s svojim nezakonskim sinom (Vatro Grill) v večnem pričakovanju povratska svojega ljubimca (J. Mally), kateri je ušel v

Ameriko, ko je zvedel da bo postal oče. Njen sin se ne briga za nobeno stvar na svetu tako kot za svojo izvoljenko (ga. Emilija Švigel). Pomorski kapitan, njen oče, računajoč skopuh, nagovarja ljubimca, da bi šel v Ameriko ter se vrnil s polnimi žepi denarja. Sin Jele, kot dober mojster v ladjedelnici, misli da si lahko služi kruh doma. Medtem ko se vse to dogaja pride bahajoči tujec iz Amerike (J. Mally). Spozna ga slepec-krošnjar (A. Komar) po njegovem glasu. Bahal se je ta obogatel tujec. Denar kar siplje okoli sebe. Spozna ga tudi Jela. Ekvinokcij se pripravlja. Ravnotako vihar čustev v Jeli.

Drugo dejanje se godi v hiši skopuškega kapitana. Bogati tujec iz Amerike se je nastanil pri njemu. Kapitan želi in pripravlja hčerko, da bi poročila dvainpetdesetletnega tujca. Trudita se na vse mogoče načine in končno se jima hči uda in privoli v možitev.

Ker je Jela spoznala, da ni bogati bahaški tujec nihče drugi kot njen ljubimec, kateri jo je pustil pred sedemindvajsetimi leti, se je napotila k njemu. Dobi ga samega v sobi. Slede prizori očitanja in brezvestnosti. Ona mu pojasnjuje, kako se je preživljala in ga pričakovala. Sedaj pa želi, da jo poroči ter dá pošteno ime njenemu otroku. On se smeje osiveli starki, ne zmeni se za njeno trpljenje, ne zmeni se za njene dokaze, sploh ji nesramno pove, da ni ona edina katera je bila prevarana. Pripoveduje ji kako je živel in kako je obogatel v Ameriki. Za žrtve se ne zmeni, da le pride do zaželjenega. Po očitanju Jela odide.

Vihar in dež se pripravljata na svoje orgije. Tretje dejanje se vrši v domu pri Jeli. Medtem ko je bila ona pri svojem nekdanjemu ljubimcu, se obiskovalci zabavajo pri nji. Tako jih dobi, ko se vrne od njega. Ker je vihar vedno hujši, obiskovalci odidejo. Sledi izpoved Jele svojemu sinu o razmerju med njo in bogatim tujcem. Sin ves razburjen hoče ubiti lastnega očeta. Mati to prepreči z molitvijo.

Četrto dejanje se godi pri mornju. Vreme je sedaj lepo, ker vse se bo končalo, kot je želeli. Sin Jele preslepi svojega očeta, da mu da dva potna lista v Ameriko, in sicer enega zase, enega za mater. Mesto matefe gre z njim na parnik hči kapitana (g. Jos. Terbižan). Ko to bogati Amerikanec izve od Jele, zagrozi, da bo dal ujeti in ustaviti odhajajoči parnik. Da to prepreči, ga Jela udari z lopato po čelu in ga na ta način na mestu ubije. Sledi ljudska sodba. Jela se čuti kot morilka, da ji ne bo mogoče več objeti svojega sina z rokami, s katerimi je ubila njegovega očeta. Zgrudi se na tla in umre.

Mogoče se bo nekaterim zdelo, da je igra tako suhoparna kot je obris iste. Temu ni tako. Vseskozi dejanja imamo življenje in primerno igranje. Videti bi morali kako se je g. Terbižan trdil, da pregovori svojo hčer. Na zvit in prepričevalen način je nagovarjal Grilla, da naj vsekakor gre v Ameriko, kjer skorogotovo obogati. Kot kapitan je bil dober, ni pa igral tako dobro, da bi lahko primerjal igranje v tej igri z igranjem v igri “Detektiv”. Njegova hči, ga. Švigel, me ni prepričala, da je zaljubljena v Jelina sina. On me je še manj. Ta opazka se tiče prizora ko sta bila skupaj v prvem dejanju. Vse drugače sodim njeno ljubezen, ko s spominom zrem na prizor, v katerem odklanja bahača. Vatro Grill je dobro pogodil vlogo sina, ljubimca pa do danes še ni pogodil. Njegova maska ni bila nikaka maska Dalmatince, pač pa maska mornarja na Angleškem. Boga mi! kje ste vendar videli belo broadcloth srajco in skoro bele hlače pri dalmatinskem mornarju? Tukaj se je žrtvovalo exhibitionism za realnost! To je neodpuščljivo, ker tako počenjanje

kviri splošen utis igre. Slepec-krošnjar je preveč videl. Kar je prijemal je prijemal kot človek, kateri vidi. Otípal je stvar naravnost tja kjer bi ne smel. Sploh otipaval ni. Roke je položil tam kamor mu je bilo predpisano v ulogi. Malo več iskanja in pretipavanja bi bilo veliko boljše. O kati in njenim, "All right fantje," nimam povedati nič več kot o ostalih. Igrali so kot skupina veliko boljše kot sploh kdaj poprej. To je velika hvala, ako pomislim, da so se nekoč kar drli okoli šepetalnika ter na ta način spravljali drug drugega v zmešnjavo.

Dr. J. Mally zasluži poseben paragraf v isti meri kot ga zasluži ga. A. Danilova. Tukaj imamo človeka, kateri se je v kratkem povzpел do stopnje, katera se vam bo zdela neverjatna ko vam povem — nadkriljeval je v gotovih trenutkih nobenega drugega kot gospo A. Danilovo. Že zadnjič sem omenil, da obvladuje slovenščino boljše kot marsikateri starokrajški Slovenec. Zatopil se je v svojo ulogo tako, da jo je igral z največjim veseljem in matematično popolnostjo. Bahal se je s svojim bogastvom, kot se še ni nikdo pobahal v domovini. In pomnite, da ta človek ni videl te bahače v starem kraju! Vsekakor gre priznanje gospej Danilovi, da ga je tako fino pripravila za to pomembno ulogo. Pokažite mi človeka pri "Ivan Cankarju", kateri bi zmozel izražati čustva na način kot jih je on, ko se je prerekal in pripovedoval o svojem bogastvu Jeli. Začel ji je praviti kako ga je vse sovražilo, ko je bil mlad in njen ljubimec. Ni bilo več obstanka kjer je bil. Razmere, ne očetovstvo so ga prisilile, da je šel v južno Ameriko. Tam se je mučil in galgal pri produciranju solitra. Delal in tih je bil. Od zo-

re do mraka samo delal. Počasi si je prihranil kupček, katerega je takoj začel rabiti pri neki kupčiji. Sam je postal lastnik rudnikov. Ljudje so med tem bili izkoriščani, še več — pomrli so kot muhe v teh smrtonosnih rudnikih. Večina jih je umrla; on pa je bogatel. Brigal se ni nič za življenje drugih, da je le nosilo dobiček. Postal je tako brezobziren, in je tudi pretepal, ako ni šlo drugače. Takšno je bilo življenje v soliternih rudnikih. Vidi se, da je pisatelj dobro poznal delavske razmere v južni Ameriki. Sicer je ravnoisto nekoč bilo na severu. Danes se še vedno izkorišča in izžema človeško življenje kot se ga je nekoč — le metoda se je predrugačila, učinek je ostal. Strasti in kretnje so bile vedno na mestu. Kot brezobziren človek je vedno nastopal mogočno proti vsemu kar mu je bilo napoti. Kdor ga je videl mi bo potrdil, da je vsemu temu tako.

Rekel sem, da je g. J. Mally v gotovih trenutkih nadkriljeval gospo A. Danilovo. Vse druge trenutke, in teh je bilo več, je ona njega in vse druge. Vendar radi tega ne bom zapisal, da je umetnica, ker jo ne maram žaliti. Njene bogate skušnje, njene kretnje njen glas, njeno fino tolmačenje ne svoje domišljije, temveč domišljije dramatika, je največ pripomoglo, da je lahko reproducirala karakter Jele. Ona ni ustvarila ulogo Jele, je pa reproducirala isto iz domišljije dramatika. Njeno dobro ali slabo igranje katere si že bodi uloge jo ne napravi, da bi bila umetnica. Stopnja igranja ne odločuje umetnost. Oni, kateri mislijo, da sloni umetnost na popularnosti, naj vedo, da tedaj je tudi naš slavni Dr. Coolidge umetnik. Oni, kateri sodijo, da ima dobro izražanje kaj opravka z umetnostjo, naj si skušajo predstavljati Hell and Maria Dawes-a kot u-

(Nadaljevanje z 11. strani.)

Hollsopple: Tony Strayer, 25c.
Park Hill: Jack Gabrenja, 80c.
Ellwood City: Frank Dornik, 25c.
Southview: Anton Rupnik, 15c.
Chicora: John Chervan, 20c.
Hostetter: Steve Kopriva, 25c.
Yukon: Jos. Robich, 29c.
Lloydell: John Švigelj, 50c.

WISCONSIN, Sheboygan: J. Mernhard, \$1; A. Gostiša, 80c; John Frank, 50c; Ant. Žagar, 50c; M. Jelenc, 50c; skupaj \$3.30.

Milwaukee: Ivan Baranjai, 50c; Val. Limoni, 98; skupaj \$1.48.

Sheldon: Ignac Kolar, 25c.

West Allis: Frank Herga, 25c; L. Bergant, 15c; skupaj 40c.

Manitowoc: Frank Stanzar, \$1.00.

Cudahy: Joseph Radej, \$1.00.

WEST VIRGINIA, Pursglove: John Vitez, \$1; Ant. Medved, \$1; Jos. Maslo, 15c; skupaj \$2.15.

Frum: Ant. Zorko, 15c.

Triadelphia: Fr. Močnik, 15c; Ant. Bobnar, 15c; skupaj 30c.

Red Star: J. Koss, 25c.

WYOMING, Rock Springs: John Golob, 25c.

Cumberland: J. Vrabich, 15c; L. Gorenc, 15c; skupaj 30c.

Reliance: John Porenta, 15c.

Glencoe: Frank Kiren, 16c.

UTAH, Scofield: Peter Zmrzlikar, 20c.

Hiawatha: John Smodej, 15c.

Murray: Frank Simčič, 25c.

SKUPAJ \$181.78.

ČLOVEKA SE SPOZNA PO DRUŽBI S KATERO OBČUJE

Zadruga čvrsto spojena s KASPAR
AMERICAN STATE BANKO sestoji iz

tisočev varčnih in zadovoljnih vlagateljev;

mного stotin malih in velikih trgovcev,
dobro znanih tovarnarjev in profesijonalcev,

ter velike večine tistih ki delajo za druge.

Kaspar American State Bank

je ponosna na družbo v kateri se nahaja, in
ponosna je na tiste ki se jo poslužujejo.

1900 Blue Island Avenue, vogal 19. ceste,
CHICAGO, ILLINOIS

Imovina

\$20,000,000.00

Pot v našo družbo je tudi vam odprta

metnika. Ako hočejo pripoznati kaj socialistom, tedaj naj prištevajo vse socialistične govornike med umetnike. Ne, akoravno bi bilo profesorsko tolmačenje, tolmačenje kake stvari ne dela človeka umetnika! In vendar priznati se ji mora, da je ga. A. Danilova zelo talentirana igralka. Pozna svoj posel natančno, kar ji pripomore do pravilnega igranja uloge v vsaki igri. V zadnji igri ni bilo izjeme. Pravila je svojemu nekdanjemu ljubčku, kako se je preselila v Dubrovnik, da skrije svojo sramoto. Kako si je nadela črno obleko ter se izdajala za vdovo. Zahtevala je pošteno ime za svojega sina, kot more zahtevati le ljubeča mati. Ko je spoznala iz njegovih besed, da vse prošnje in prigovarjanje ne bo pomagalo, da ni to, kar je mislila da je, ga je na mestu zasovražila. Odklonila je njegovo pasje ime za svojega sina. Ljubezen in sovražstvo, prošnje in grožnje, jeza in mir, vse to se je tako hitro spreminjevalo v nji, da smo nekateri kar strmeli. Nikoli pa nisem ploskal ko se je to zgodilo, ker to ne delam ko kaj takega gledam v življenju, kot so to delali nekateri navidezno duševno-zdravi ljudje. To je odpustljivo, ker niso mogli brzdati željo po priznanju. Isto se je prepetilo Dr. J. Mallyju. — Umor je bil dobro izvršen, ali ljudje ne bodo verjeli, da se človeka lahko ubije z lopatnim udarcem po obrazu. Vse to nam kaže, da je ga. A. Danilova dobra igralka, da je še vedno malo nad navadnimi slovenskimi amaturji, ni pa nikaka slovenska Sarah Bernhardt, pa čeprav jo je sentimentalni Ivo Vojnovič poljubil po igri. Pomislite, ako je Dr. J. Mally včasih bil boljši kot ona, tedaj je nemo goče, da bi ne bila v Jugoslaviji boljša igralka kot je amatur Dr. Mally.

Ker je bil to njen zadnji nastop, zahteva poštenost in hvaležnost, da se ji prizna njeno delo. Pred do-

brim letom je prišla med nas in sprejela režijo dram. društva "Ivan Cankar". Za to delo se ji je plačalo dve sto dolarjev mesečno. Igralce je učila kako je treba izražati čustva, kako naj se kretajo in malo maskiranja. Tupatam je uspela, kot ste lahko razvideli iz mojih kritik. Celotno je dosegla to, da so skoro vsi dobili nov pogled v igranje in dramatiko. To je tudi vse, kar se je lahko izčrpalo iz nje. Mladina je tudi nekaj pridobila, ali isto bi lahko storil kateri drugi izmed igralcev. Novoga ne verjamem, da bi sploh kaj pridobili ako bi ostala pri društvu prihodnjo sezono. Lahko bi pa poglobila utis, katerega je napravila med igralci. Saj veste, da s ponavljanjem človek vedno boljše pojmuje ono, česar se uči. Bila je med nami, delala, a za seboj pušča sadove. Ako se bo bodočemu režiserju samo polovico toliko šlo na roke kot se je nji, tedaj ima društvo "Ivan Cankar" dobro bodočnost pred seboj. Prihodnjo sezono se bo lahko rabilo, kar se je to sezono pridobilo.

Iz vsega kar sem napisal se lahko vidi, da je bila igra dobro vprizorjena. Kaj več kritike o malih nedostatkih ne smatram potrebnim. Potrebno pa smatram, da napišem, da se bo zadnjo igro za to sezono igralo na 24. maja. Z "Revčkom Andrejčkom" bo tudi moja

DR. JOHN J. ZAVERTNIK ZDRAVNIK IN KIRURG

Urad S. Lawndale Ave., vogal W. 26th St.
Stan 2316 S. Millard Ave., Chicago, Ill.
Tel. na domu Lawndale 6707, v uradu Crawford 2212-2213
Uradne ure: Od 2 do 4 pop., in od 7 do 9 zvečer.
V nedeljo od 11 do 12 dop.

FRANK MIVŠEK se priporoča rojakom
pri nabavi drv, preme-
ga, koksa in peska.
924 McAllister Ave. Phone 2726 Waukegan, Ill.

BARETINCIC & HAKY POGREBNI ZAVOD

324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

VICTOR NAVINSHEK

331 GREEVE STREET, CONEMAUGH, PA.

Trgovina raznih društvenih potrebščin kot regalij, prekoramnic, znakov, kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepih svilenih zastav, bodisi slovenskih, hrvatskih ali amerilcanskih, po zelo zmernih cenah.

V zalogi imam veliko izbero raznih godbenih instrumentov vseh vrst. Velika zaloga finih COLUMBIA GRAFONOL od \$30 do \$250 in slovenskih ter hrvatskih rekordov.

Moje geslo je:

Zmerne cene in točna postrežba.

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošiljam v vse kraje Združenih držav. Za obilna naročila se toplo priporočam.

6% IN VARNO 6% IN VARNO

Zlati bondi na prvo vknjižbo za
na imenitnem prostoru ležečo
lastnino, na prodaj pri nas

MILLARD STATE BANK

3643-3645 WEST 26th STREET

At Millard Avenue
CHICAGO, ILL.

Oglejte si naše varnostne bančne shrambe,
največje na zapadni strani mesta.

BANČNE URE:

V ponedeljek in četrtek od 9. zjutraj do 8. zvečer;
v torek, sredo in petek od 9. zjutraj do 5. popoldne;
v soboto od 9. zjutraj do 3. popoldne.

zadnja kritika te sezone, kakortudi najbrž prihodnje. Pustil bom kritiziranje iger onim, kateri so se vsaj za silo nekaj naučili o kritiki med tem časom. Kadar bo kaj posebnega, ali pa kaka igra, katera ni bila vprizorjena to sezono, tedaj bom pisal kritiko za "Proletarca". Mesto kritik hočem porabiti svoj čas za precejšnje število člankov, katere smatram absolutno potrebnim za pravilno tolmačenje socializma. Bodo tudi drugi, kateri nimajo nobenih stikov s socializmom. Ako ne bom dolgočasil sodruge, tedaj hočem napisati tudi nekaj znanstvenih razprav. To delo me bo gotovo zadrževalo, da ne bom več silil v korito dramatične kritike.

Joseph A. Siskovich.

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114 JSZ., se vrše vsako četrto nedeljo v mesecu v Hrvatskem Domu, 1329—31 Kirby Ave., ob 9. uri dopoldne. — Na dnevnem redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Udeležujte se teh sej polnoštevilno in pripeljite seboj svoje prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da ji pridobivamo novih članov. — Organizator.

Kaj je veselje.

David Grayson pravi: "Veseljje prihaja skoro vedno od trdega dela. Veseljje rado vidi človeka, da dela. Tega ni najti v palačah, ampak zunaj na polju in v tovarnah, nad pisalnimi mizami. Če trdo delate in pogledate hitro, ga boste videli, toda če boste gledali predolgo, bo veselje žalostno izginilo." Seveda, če hočete trdo delati, tedaj mora biti ves vaš sistem v dobrem stanju. Pustite to skrb za želodec in čreva Trinerjevega zdravilno grenkemu vinu, in vselej se boste počutili dobro. Isto čisti vaša črevesa, pomaga obistim in jetrom, da boljše delujejo, daje dober tek in zdrav spanec. Pojdite še danes do vašega lekarnarja ali trgovca z zdravili in kupite eno steklenico! Imejte pri rokah tudi druga dva učinkujoča zdravila: Trinerjev Cough Sedative, jako dobro pomoč proti prehladam, in Trinerjev Liniment, ki hitro pomaga v slučajih revmatizma in nevralgije. Za popolni seznam Trinerjevih zdravil pišite na Joseph Triner Company, 1333-45 S. Ashland Ave., Chicago, Ill.

CENIK KNJIG.

Nadaljevanje z 2. strani.

UDOVICA , (I. E. Tomić), povest 330 strani, broširana 75c, vezana v platno	1.00	JOS. JURČIČ , zbrani spisi, II. zv. vezan	1.50	IGRE ANFISA , (Leonid Andrejev), broširana	.50
VAL VODNIKA izbrani spisi, broš.	.30	III. zv. vezan	1.50	BENEŠKI TRGOVEC , (Wm. Shakespeare), vezana	.75
VISNJEVA REPATIČA , (Vlad. Levstik), 506 strani, vezana v platno	1.50	IV. zv. vezan	1.25	CARLJEVA ŽENITEV-TELJE ŽENINI, (F. S. Tauchar), dve šalo-igri, enodejanke, brošira- na	.25
VITEZ IZ RDEČE HISE , (Ale- ksander Dumas star.), roman iz časov francoske revolucije, 504 strani, broširana 80c, vezana v platno	1.25	V. zv. vezan	1.00	GOSPA Z MORJA , (Henrik Ibsen), igra v petih dejanjih, broširana	.50
ZABAVNA KNJENICA , zbirka povesti in értic, broširana	.65	VI. zv. vezan	1.00	KASIJA , drama v 3 dejanjih	.75
ZADNJA PRAVDA , (J. S. Baar) roman, broširana	.75	FR. MASELJ-PODLIMBARSKI zbrani spisi, vez.	1.50	JULIJ CEZAR , (Wm. Shake- peare), vezana	.75
ZADNJI VAL , (Ivo Šorli), roman, vez.	1.00	PESMI IN POEZIJE BASNI , (Jean de la Fontaine, iz francosčine prevel I. Hribar) vezana	1.00	MACBETH , (Wm. Shakespeare), vezana	.75
ZAJEDALCI , (Ivan Molek), po- vest, 304 strani, vezana v plat- no	1.75	MLADA POTA , (Oton Zupančič), pesmi, trda vezba	.75	NAVADEN OLOVEK , (Bran. Gj. Nušič), šala v treh dejanjih, broširana	.35
ZA SREČO , povest, broširana	.45	MODERNA FRANCOŠKA LIBI- KA , (Prevel Ant. Debeljak), vezana	.90	NOČ NA HMELJNIKU , (Dr. I. Lah), igra v treh dejanjih, broširana	.35
ZELENI KADER , (I. Zorec), po- vest, broš.	.45	PESMI ŽIVLJENJA , (Fran Al- brecht), trda vezba	.50	OTHELLO , (Wm. Shakespeare), vezana	.75
ZGODBE IZ DOLINE ŠENT- FLORJANSKE , (Ivan Cankar), vezana	1.50	POEZIJE , (Fran Levstik), vezana POHORSKE POTI , (Janko Gla- ser), broširana	.35	ROMANTIČNE DUŠE , (Ivan Cankar), drama v treh de- janjih, vezana	.85
ZLOČIN IN KAZEN , E. M. Do- stojevskij), roman, dve knjige, 602 strani, vezane	2.50	SLUTNJE , (Ivan Albreht), broširana	.45	ROSSUM'S UNIVERSAL RO- BOTS , drama s predigro v 3 de- janjih	.50
ZMOTI IN KONEC GOSPODIČ- NE PAVLE , (I. Zorec), broši- rana	.40	STO LET SLOVENSKE LIBI- KE , od Vodnika do moderne, (C. Golar), vezana	1.20	SEN KRESNE NOČI , (Wm. Shakespeare), vezana	.75
ZVONARJEVA HOL , povest, broširana	.65	STRUP IZ JUDEJE , (J. S. Ma- char), vezana	1.10	UMETNIKOVA TRILOGIJA , (Alois Kraigher), tri enodejan- ke, broširana, 75c; vezana	1.00
ŽENINI NASE KOPERNELE , (Rado Murnik), broširana	.30	SLOVENSKA NARODNA LIBI- KA , poezije, broširana	.65	ZNANSTVENE RAZPRAVE, POLI- TIČNI IN GOSPODARSKO SO- CIALNI SPISI, UČNE IN DRUGE KNJIGE IN BROSURE	
SLOVENSKI PISATELJI: FRAN LEVSTIK , zbrani spisi, ve- zana	1.25	SOLNCE IN SENCE , (Ante De- beljak), broširana	.50	ALI JE RELIGIJA PRENEHA- LA FUNKCIONIRATI? De- bata	.20
FRAN ERJAVEC , zbrani spisi, vezana	2.00	SVOJEMU NARODU , Valentin Vodnik, broširana	.25	ANGLEŠKO-SLOVENSKI RE- SEDNJAK , (Dr. J. F. Kern)	5.00
		SLEZKE PESMI , (Peter Bezruč), trda vezba	.50		
		TREBOVLJE , (Tone Seliškar), proletarske pesmi, broširana 50c; vezana	.75		
		TRISTIA EX SIBERIA , (Voje- slav Mole), vezana	1.25		
		V ZARJE VIDOVE , (Oton Zu- pančič), pesnitve, broširana	.40		